

(OLAN VE OLMASI GEREKEN AÇISINDAN) TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA BASİT MUHAEME*

(IN TERMS OF WHAT IS AND SHOULD BE)
SIMPLE PROCEDURE IN TURKISH CRIMINAL PROCEDURE LAW

Hakan KAŞKA**

Özet: 7188 numaralı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5271 numaralı Ceza Muhakemesi Kanunu'na, ceza muhakemesi sürecini sona erdiren iki yeni müessese eklenmiştir. Bu müesseseler, kanun koyucunun ifadesiyle, seri muhakeme usulü ve basit yargılama usulüdür. Çalışmada, bu müesseselerden basit yargılama usulü incelenecektir. Basit yargılama usulü, Türk ceza muhakemesi hukukunda ilk defa, mülga 1412 numaralı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda düzenlenmişti. Hakikaten bu kanundaki, sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesi ile ceza tayinine ilişkin hükümler, basit yargılama usulüne ilişkin hükümler ile büyük oranda aynıdır. Bu çalışmada, öncelikle basit yargılama usulü kavramı incelenmiş, daha sonra müessesenin zaman bakımından uygulanmasına, koşullarına, müessesenin uygulanması kararından sonra yapılacak işlemlere, müessesenin uygulanması üzerine verilen hükme karşı gelmeye ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basit Yargılama Usulü, Seri Muhakeme Usulü, Ceza Kararnamesi, Asliye Ceza Mahkemesi, Ceza Muhakemesi Süreci

Abstract: With the Code About Amending The Criminal Procedure Code and Some Codes No. 7188 have been added to the Criminal Procedure Code No. 5271 two new institutions that terminate the criminal procedure process. These institutions, in the words of the legislator, are serial reasoning procedure and simple judgement procedure. In this study, the simple judgement procedure from these institutions will be examined. The simple judgement procedure was regulated for the first time in the Turkish criminal procedure law in the abolished Criminal Procedure Code No. 1412. Indeed, the provisions regarding the determination of the penalty with the penalty decree of the magistrate judge in this Code are largely same as the provisions of the simple judgement procedure. In this study, firstly, the concept of the simple judgement procedure is examined and

* Bu yazı, araştırma ve yayın etiğine uygundur.

** Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, kaska.hakan09@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5763-0324, Makalenin Gönderim Tarihi: 10.06.2020, Kabul Tarihi: 10.06.2020

then explanations regarding the implementatiton of the institution in terms of time, the conditions of the institution, the procedures to be performed after the decision of the application of the institution, the opposition to the verdict on the implementation of the institution are made.

Keywords: Simple Judgement Procedure, Serial Reasoning Procedure, Penalty Decree, Criminal Court of General Jurisdiction, Criminal Procedure Process

GİRİŞ

17.10.2019 kabul tarihli ve 7188 numaralı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 24. ve 25. maddeleri ile Türk ceza muhakemesi hukukuna, yeni bir muhakeme türü dâhil edilmiştir. Bu yeni muhakeme türü, mezkûr Kanun'da, basit yargılama usulü şeklinde adlandırılmaktadır. Böylelikle, basit yargılama usulü, kanaatimizce, gerekçeleri aşağıda belirtileceği üzere, doğru adlandırmayla basit muhakeme, ceza muhakemesi sürecinin farklı bir bitiş/sona eriş türü olarak, 5271 numaralı Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki yerini almıştır.¹

Hemen belirtilmelidir ki, basit muhakeme, Türk ceza muhakemesi hukukunda ilk defa, CMK'ya, 7188 numaralı Kanun ile eklenen hükümlerle düzenlenmemiştir. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu kökenli olan² mülga 1412 numaralı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'ndaki³ sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesi ile ceza tayini, müessesenin Türk ceza muhakemesi hukukundaki ilk görünümüdür. Bu

¹ Basit muhakemenin, Türk ceza muhakemesi hukukuna dâhil edileceğine, Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan "Yargı Reformu Stratejisi"ndeki "... Ayrıca bazı suçların temel usul güvencelerinin korunması suretiyle hızlı bir yargılama usulüyle görülmesinin sağlanması da önem taşımaktadır. Bunun birçok ülkede farklı uygulamaları bulunmaktadır. Bu yöndeki düzenlemelerle sistemin rasyonel işleyişine katkı sağlanacaktır. ... Hedef 7.3 // Mahkemelerin görev alanları yeniden düzenlenecek ve bazı basit fiillere ilişkin süreçlerin kısaltılması için yeni bir usul getirilecektir. // Faaliyetler // ... b) Bazı suçların basitleştirilmiş ve hızlı bir yargılama usulüyle görülmesi sağlanacaktır. ..." ifadeleriyle işaret edilmiştir. Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Stratejisi, Mayıs 2019, http://www.edb.adalet.gov.tr/mevzuatlar/yrs_tr.pdf, Erişim Tarihi: 09.04.2020, s. 74, 78.

² Belirtilmelidir ki, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki ceza kararnamesi ile ceza tayinine ilişkin hükümler, hâlen meridir. Bu hususta bk. Feridun Yenisey/Salih Oktar, 1 Şubat 1877 tarihli Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO), 2. bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2015, s. xlv, xlv, 456 – 463.

³ Halil Cin/Gül Akyılmaz, Türk Hukuk Tarihi, 12. baskı, Sayram Yayınları, Konya 2020, s. 567.

noktada, öz bir ifadeyle, basit muhakemenin, sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesi ile ceza tayininin üzerinde bazı değişiklikler yapılmış, güncel bir şekli olduğunun söylenmesi mümkündür.⁴

Basit muhakemenin incelenmesinden önce, isabetli bir tahlil yapılabilmesi için müessesenin, CMK'daki düzenleniş yeri hakkında da bilgi verilmesi gerekmektedir. 7188 numaralı Kanun m. 24 ve m. 25 ile CMK'nın mülga 251. ve yine mülga 252. maddesinde basit muhakeme hükümleri düzenlenmiştir. Meri düzenlemelere göre, CMK m. 251'in başlığı "basit yargılama usulü", m. 252'nin başlığı ise "basit yargılama usulünde itiraz" şeklindedir.

7188 numaralı Kanun m. 24'ün gerekçesine göre, basit muhakeme, basit suçlarla ağır suçlar arasında herhangi bir ayırım yapılmadan, duruşma açmak suretiyle aynı yargılama usulünün tüm prosedürlerinin uygulanmasının, ağır suçların yargılanmasına daha az vakit ve emek ayrılmasına sebebiyet vermesi dolayısıyla kabul edilmiştir. Böylelikle yargılamanın hızlanması, yargının iş yükünün hafifletilmesi ve kaynakların verimli kullanılmasına katkı sağlanması söz konusu olacaktır.⁵ Öğretide, mülga 1412 numaralı Kanun'daki sulh ceza hâkiminin

⁴ Hakan Kızıllarslan, "7188 sayılı Kanun'la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 183-184, Kasım - Aralık 2019, s. 1896, 1897, 1908; Hakan Karakehya/Asuman İnce Tunçer, *Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, Adalet Yayınevi, Ankara 2021, s. 112; Ali Rıza Çınar, "Basit Yargılama Usulü", 10 Şubat 2020 Pazartesi Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında Tebliğler, Editörler: Murat Balcı/Handan Oruç Ömeroğlu/Hüseyin Şık/Hüseyin Aydın/Destan Çakıroğlu/Alev Özeroğlu/Şölen Çakıroğlu, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 56.

⁵ Madde gerekçesi için bk. <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunumaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>, Erişim Tarihi: 17.03.2020. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Hakkında Üye Devletlere Yönelik R(87) 18 numaralı Tavsiye Kararında da benzer ifadeler yer almaktadır: "... Mahkemelere intikal eden ceza davalarının kabarıklığı ve özellikle hafif cezaları gerektirenler ile ceza yargılamasındaki uzunluğun neden olduğu sıkıntılara bakarak; // Suçlara karşı tepkideki gecikmelerin ceza hukukunu zayıflattığı ve uygun adalet idaresini menfi yönde etkilediğini göz önüne alarak; // Ceza adaletindeki gecikmelerin, yalnızca özel kaynakların tahsis edilmesi ile bu kaynakların verimli kullanımı ile giderilemeyip suç siyasetinin yürütülmesinde önceliklerin biçim ve içerik yönünden açıkça belirlenmesine de gerek vardır ve bu(,) şunlarla sağlanabilir: // ...- hafif suçlar ile kitle suçları için şu tedbirlerin öngörülmesi: - ceza kararnamesi, ... - sadeleştirilmiş usuller, - normal adli usullerin basitleştirilmesi ile giderilebileceğini göz önüne alarak; ..." Karar için bk. <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/54370cd3-0c43-4bd5-93b6-36ac3095473d.pdf>, Erişim Tarihi: 28.03.2020; Ayrıca bk. Muharrem Özen, "7188

ceza kararnamesi ile ceza tayinine ilişkin hükümler için de mezkûr gerekçelerle aynı doğrultuda açıklamalar yapılmıştır.⁶ Bu bağlamda, basit muhakemeye yönelik yapılacak bir incelemede, onun, bu gerekçelerdeki amaçların gerçekleştirilmesi için elverişli olup olmadığı da mutlaka tartışılmalıdır. Bahis konusu tartışmada, bu amaçlara ulaşılması mümkün olsa bile, basit muhakeme ile olması gereken anlamında bir ceza muhakemesi sürecinin mümkün olup olmayacağı hususuna da yer verilmelidir.

Çalışmada, bu doğrultuda, öncelikle basit muhakeme kavramı incelenmiştir. Daha sonra, basit muhakemenin uygulanabilirlik alanı için hukukun genel ilkeleri ile bir tespit yapılmıştır. Basit muhakemeye ilişkin hükümlerin zaman bakımından uygulanması, basit muhakemenin uygulanmasının koşulları, basit muhakemenin uygulanması kararından sonra yapılacak işlemler, basit muhakemenin uygulanması kararından sonra verilen hükme karşı gelme konuları ile çalışma tamamlanmıştır. Çalışmada, basit muhakemeye ilişkin düzenlemeler için eleştirilerin, ayrı bir başlık altında değil, ilgili olduğu başlık altında serdedilmesi şeklinde bir metot kullanılmıştır.

I. KAVRAM

7188 numaralı Kanun m. 24 ile CMK m. 251'in madde başlığı "Basit yargılama usulü", m. 25 ile CMK m. 252'nin madde başlığı ise "Basit yargılama usulünde itiraz" olmuştur. Bu başlık altında, öncelikle, basit kavramı, daha sonra ise yargılama usulü kavramı incelenecektir.

1. Basit Kavramı

Basit kelimesi, TDK Güncel Türkçe Sözlükte, "1. Yapılması veya anlaşılması kolay olan, karışık olmayan, bayağı ... 2. Kolay ..." şeklinde açık-

sayılı Kanun'la Değişen Yeni Bir Kurum Olarak Basit Yargılama Usulü", *Ankara Batı Adliyesi Dergisi*, Y. 2, S. 3, Ocak-Haziran 2020, s. 27. Sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesi ile ceza tayini açısından, mülga 1412 numaralı Kanun döneminde aynı yönde ifadeler için bk. Osman Yaşar, *Açıklamalı ve İçtihatlı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (Ceza Yargılama Yasası)*, C. 3, Yetkin Yayınları, Ankara 1998, s. 2467.

⁶ "İşlenen suç sayısının çokluğu karşısında, genel ceza yargılama ilkelerinden ayırmak zorunda kalınarak kimi önemsiz suçların ceza kararnamesiyle kısa yoldan çözüme kavuşturulup cezaları daha ağır olan suçların yargılamalarının gerektiği gibi yapılması için süre sağlanması amaçlanmıştır". Bk. Yaşar, s. 2467.

lanmaktadır.⁷ Kâmûs-ı Türkî’de ise basit kelimesinin anlamlarından biri, “*mürekkep olmayan, sade*” olarak verilmiştir.⁸

Basit kelimesi, doğrudan bu şekilde veya onun eş anlamlılarından biri olan sadelik kelimesi şeklinde, bir hukuk ıstılahı olarak, muhakeme hukuklarına hâkim olan/olması gereken bir ilkenin açıklanmasında kullanılmaktadır. Hakikaten, usul/muhakeme ekonomisi ilkesi açıklanırken, basit/sade kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. İlkeye ilişkin olarak, 6100 numaralı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 30’da, “(1) *Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür.*” hükmü yer almaktadır.⁹ Şüphesiz ki, muhakemenin, makul süre içinde, düzenli bir biçimde ve gereksiz gider yapılmadan tamamlanması için onun, aynı zamanda basit/sade de olması gerekmektedir. Nitekim öğretide Taner, iyi bir muhakemenin vasıflarının, sadelik, çabukluk ve adalet olarak ileri sürüldüğünü ifade etmiştir.¹⁰ Öz bir ifadeyle, öğretide Taner’in ifadesi ve HMK m. 30 birlikte nazarı itibara alındığında, iyi bir muhakeme süreci, mümkün olduğunca basit/ sade, mümkün olduğunca çabuk/ hızlı yürütülüp tamamlanacak, sürecin sona ermesi ile ortaya çıkan hüküm veya yargı ise mümkün olduğunca adil/ adalete uygun/ isabetli/ hakkaniyete uygun olacaktır. Bu bağlamda, muhakemenin bir özelliği olarak basit/ sade kavramının anlamı tekrar ele alınacak olursa öğretide Taner’in ifadesiyle, uygulanacak muhakeme işlemleri fazla ve gereksiz şekillerden ve merasimden uzak olmalıdır ki, hâkimler ve ilgililer için güçlük ortaya çıkarmasın. Aynı şekilde, hakikate ulaşılması amaç olduğuna göre, buna en basit/ sade ve en emin yollardan varılmalıdır.¹¹

⁷ <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 18.03.2020.

⁸ Raşit Gündoğdu/Niyazi Adıgüzel/Ebul Faruk Önal, Kâmûs-ı Türkî Şemseddin Sami, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 231.

⁹ Mülga 1086 numaralı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 77’de de ilkeye ilişkin olarak şu hüküm yer almaktaydı: “Hâkim tahkikat ve muhakemenin mümkün olduğu derecede sürat ve intizam dairesinde cereyanına ve beyhude masrafa meydan verilmemesine dikkatle mükelleftir”.

¹⁰ M. Tahir Taner, Ceza Muhakemeleri Usulü, 2. bası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Duygu Matbaası, İstanbul 1950, s. 14.

¹¹ Taner, s. 14. Medeni muhakeme açısından basitlik/sadelik özelliğine örnekler için bk. Ejder Yılmaz, “Usul Ekonomisi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 57, S. 1, 2008, s. 252-256.

Önemle belirtilmelidir ki, basitlik/sadelik, iyi bir muhakemede bulunması gereken özelliklerden biri olmakla birlikte,¹² tek özellik de değildir. Bu nedenledir ki, basitlik/ sadelik ve çabukluk/ hızlılık, muhakemenin bir özelliği olarak bulunmalı; fakat mümkün olduğunca adil/ adalete uygun bir karar verilmesi gerektiği şeklindeki özellik de unutulmamalıdır. Muhakemenin amacı olarak ister kişi menfaati ister kişi menfaatinin yanı sıra veya yalnızca toplum menfaati benimsenmiş olsun, muhakeme süreci sonundaki yargının, mutlaka ve mümkün olduğunca adil/ hakkaniyete uygun olması gerekmektedir;¹³ aksi takdirde, hukuki uyumsuzlukların muhakeme ve yargılama yoluyla çö-

¹² Özel muhakeme türlerinde, muhakemenin hangi özelliğinin baskın olması söz konusuysa özel muhakemenin o şekilde adlandırıldığı görülmektedir. Örneğin, basit muhakeme, hızlı muhakeme vb. Bir örnekle açıklanması icap ederse Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 417-420’de hızlı muhakeme düzenlenmiştir. Türk hukukunda, hızlılık özelliği nedeniyledir ki, öğretide Kunter, mülga 3005 numaralı Meşhut Suçların Muhakemesi Usulü Kanunu’nu, Yıldırım Muhakemesi Kanunu şeklinde adlandırmıştır. Bk. Nurullah Kunter, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9. bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 828, kn. 432; Ayrıca bk. Olgun Değirmenci, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m. 251-252)”, *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, C. 15, S. 161, Ocak 2020, s. 37.

¹³ Yılmaz, “Usul Ekonomisi”, s. 246, 248; Öğretide Tosun, muhakemeyi düzenleyen kuralların, gerçeğin en iyi şekilde ortaya çıkmasını sağlayıcı nitelikte olması gerektiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, muhakemenin diğer özellikleri olan çabukluk ve ucuzluk ile öğretide Tosun’un, muhakemenin iyiliği şeklinde ifade ettiği bu ilke, âdeta ters orantılıdır. Muhakemenin çabukluk ve ucuzluk ilkesine uygun olması, onun iyilik ilkesine uygun olmamasına, bir ifadeyle, kötü muhakeme olmasına yol açmamalıdır. Elbette ki, bunun tam aksine olarak, muhakemenin iyilik ilkesine riayet edilirken onun çabukluk ve ucuzluk ilkeleri de gözden kaçırılmamalıdır. Bk. Öztekin Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, C. I: Genel Kısım, 3. bası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1981, s. 237, 238; Yine öğretide Erem, muhakemenin basitleştirilmesinin/sadeleştirilmesinin istendiğini fakat bunun çok dikkatli yapılması gerektiğini, zira muhakemeye ilişkin hükümlerin çoğunun belirli hususları teminat altında tuttuğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, sadeleştirme yapılırken, muhakeme hukukunun tamamen tahrip edilmesi tehlikesi de bulunmaktadır. Bk. Faruk Erem, *Ceza Usulü Hukuku*, 5. bası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1978, s. 76, 77, kn. 33; Nur Centel/ Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 19. bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 1029 (Yazarların ifadesiyle, “Hızlanma, adil yargılama ilkelerinden vazgeçme pahasına olmamalıdır”. Bk. Centel/ Zafer, s. 1029.); Çınar, s. 65; “... yargının yükünün hafifletilmesi amacıyla alınabilecek tedbirler, savunma hakkının sınırlanması sonucuna yol açmamalıdır”. Bk. Bahri Öztürk/Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Özge Sırma Gezer/Yasemin F. Saygılar Kırıt/Esra Alan Akcan/Özdem Özaydın/Efser Erden Tütüncü/Derya Altınok Villemin/Mehmet Can Tok, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Editör: Bahri Öztürk, 14. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 164.

zülmesinin kabul edilmesinin bir anlamı olmayacaktır. Bu noktada, bir kanıt olarak, Ali Haydar Efendi'nin, Mecelle şerhindeki, yargılamanın güzelliğine ve önemine ilişkin bazı ifadelerinin zikredilmesi gerekmektedir. Buna göre, yargılama olmasaydı, hakkın alınması mümkün olmaz ve hak sahibinin hakkı, haksızın elinde kalırdı. Hâkim, yargılama ile mazlumun hakkını zulmedenden almakta ve hakkı, hak sahibine ulaştırmakta, iyiliği emredip, kötülükten men etmekte Şâri tarafından vekildir. Yargılama o kadar önemlidir ki, onun yerine getirilmesiyle gökyüzü ve yeryüzü var olmakta/ ayakta durmaktadır.¹⁴ Bu durumda, yargılama ile adil/ hakkaniyete uygun bir karara ulaşılması mecburiyeti/ zarureti, onun güzelliğinin ve öneminin tabii bir uzantısıdır.

Basit muhakemede, muhakemenin özellikleri açısından tespit edilmesi gereken, bu şekilde olmayan muhakemedeki hangi muhakeme işlemlerinin kaldırılması/ yapılmaması/ gerçekleştirilmemesi yoluyla basitliğin sağlandığı ve bunun, muhakemenin adalet özelliğini olumsuz etkileyip etkilemediği hususudur. Basit muhakemede, basitliği sağlayan hususlardan biri, bu şekilde olmayan muhakemedeki duruşma devresinin kaldırılmış olması ve dolayısıyla bu devredeki işlemlerin gerçekleştirilmemesidir. Başka bir ifadeyle, basit muhakemede, bu şekilde olmayan muhakemeden farklı olarak, duruşma yapılmamaktadır.¹⁵ Bununla tabii bir şekilde bağlantılı olarak, basit muhakemede, bu şekilde olmayan muhakemeden farklı olarak, duruşma hazırlığı devresi de bulunmamaktadır. Mamafih, basit muhakemede, duruşma hazırlığı devresindekilere benzer bazı işlemlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu cümleden olarak, basit muhakemede, iddianamenin, sanığa, mağdura ve şikâyetçiye tebliğ edilmesi, bunların beyan ve savunmalarını on beş gün içinde yazılı olarak bildirmelerinin istenmesi, tebligatta duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği hususunun da belirtilmesi, nihayet dosyanın tekemmülü için toplanması gereken belgelerin, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilmesi işlemleri gerçekleştirilmelidir. Yine duruşma yapılmamasının tabii bir sonucu olarak, basit muhakemede, bu şekilde olmayan muhakemeden farklı olarak, Cumhuriyet savcısının esas hakkında mütalaası

¹⁴ Hocaeminefendizâde Ali Haydar Efendi, Dürerü'l Hukkâm Şerhu Mecelleti'l-Ahkâm, C. 4 Şerhu Kitâbi's-Sulh Ve'l-İbrâ, Çev. Raşit Gündoğdu/Osman Erdem, Gül Neşriyat, İstanbul t.b., s. 419.

¹⁵ Kunter, s. 805, kn. 427.

alınmamakta, keza, CMK m. 216/3'te yer alan hükümden önce son sözün, hazır bulunan sanığa verileceği şeklindeki hüküm de uygulanma alanı bulmamaktadır.¹⁶

Belirtilmelidir ki, CMK m. 2/1-f'ye göre, iddianamenin kabulü ile başlayıp, hükmün kesinleşmesi ile sona eren kovuşturma evresine ana karakterini veren devre, duruşma devresidir. O kadar ki, kovuşturma evresinin özellikleri arasında, bu özellik, esas itibarıyla duruşma devresine ait olmakla birlikte, sözlülük ilkesi zikredilmektedir.¹⁷ Öz bir ifadeyle, duruşma, kovuşturma evresinin olmazsa olmaz nitelikte olan devresidir. Duruşmanın özelliği ise sözlülük ilkesinin geçerli olması, böylelikle hâkim ile duruşmada hazır bulunanlar arasında vicahiliğin ortaya çıkması, hâkimin delillerle bizzat temas etmesi, tarafların ise sunulan iddia ve savunmaları bilerek, bunlara karşı iddia ve savunmalarda bulunabilmesidir. Daha açık ifadeyle, çelişme ilkesinin, tam manası ile gerçekleştiği devre, muhakemenin iki evresinden biri olan kovuşturma evresinin duruşma devresidir. Bu ilkeye uyulacaktır ki, meselde ifade ediliş şekli ile hakikat güneşinin doğması,¹⁸ yani adil/adalete uygun/ isabetli/ hakkaniyete uygun bir kararın verilmesi, tarafların iddia ve savunmalarının karşılıklı çarpışması ile ortaya çıkabilsin.¹⁹ Hâlbuki basit muhakemede, bu çok önemli işlevi haiz olan duruşma devresi bulunmamaktadır.²⁰

¹⁶ CMK m. 216/3 – “(3) Hükümden önce son söz, hazır bulunan sanığa verilir. ...”

¹⁷ Feridun Yenisey/ Ayşe Nuhoglu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 706; Veli Özer Özbek/ Koray Doğan/ Pınar Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 76.

¹⁸ Mesel, “Barika-i hakikat müsademe-i efkârdan doğar” şeklindedir ve Namuk Kemal'e atfedilmektedir. Bk. Cemil Meriç, Bu Ülke, 24. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s. 127.

¹⁹ Öztürk/ Tezcan/ Erdem/ Sırma Gezer/ Saygılar Kırt/ Alan Akcan/ Özeydin/ Erden Tütüncü/ Altınok Villemine/ Tok, s. 153; Yener Ünver/ Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, 17. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 82, 83.

²⁰ Esas itibarıyla, kanun koyucu, duruşmanın mezkûr özelliğini, âdeti bir hakkın teslimi gibi, CMK m. 251/7'deki hükümle kabul etmiştir. Hükme göre, “(7) Basit yargılama usulü, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hâlleri ile soruşturma veya kovuşturma yapılması izne veya talebe bağlı olan suçlar hakkında uygulanmaz”. Madde gerekçesinin ilgili kısmında hükme ilişkin olarak, bu hâllerde, faillerin özel durumları sebebiyle elde edilen delillerin duruşmada tartışılmasının ve taraf beyanlarının bizzat hâkim tarafından alınmasının gerekli olması sebebiyle böyle bir hüküm vazedildiği ifadesi yer almaktadır. Anlaşılabileceği üzere, kanun koyucu, bu hâllerde, çelişme ilkesinin tam manası ile duruşmada gerçekleşebileceğini, bunun için de muhakemenin duruşmalı olarak yapılması gerektiğini kabul etmiştir. Madde gerekçesi için bk. <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/>

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi kararlarında, tarafların hazır bulunacağı açık duruşmada davanın görülmesinin, sözlülük ve vicahilik ilkelerinin tabii sonucu olduğu ifade edilerek, çelişme ilkesinin tam manasıyla duruşmada gerçekleştirilebileceği kabul edilmiştir.²¹ Bu açıdan bakıldığında, açık duruşma hakkının, istisna olan şartlar bulunmadığı müddetçe sözlü duruşma hakkını da kapsadığının söylenmesi mümkündür.²² Bununla birlikte, İHAM'ın bazı kararlarına göre, istisna olarak, duruşma yapılmadan da uyuşmazlığın çözülmesi mümkündür. Bu istisnanın, adil yargılanma hakkını ihlal etmemesi için hafif suçlar veya hukuk davalarında iddianın önemli olmaması gibi davanın önemi ve konusu, davanın ilk, istinaf veya temyiz gibi hangi derecede görüldüğü, savunma veya iddianın görünümü veya kanıtların değerlendirilmesi, davanın hukuki veya fiili gibi hangi açıdan incelendiği gibi çeşitli koşullar nazarı itibara alınarak belirlenmesi gerekir.²³ Anayasa Mahkemesi ise özellikle ceza davalarında, yargılamanın duruşmalı ve

faces/kanunmaddeleri?pkununlarno=256570&pkunnumarasi=7188, Erişim Tarihi: 18.03.2020.

Öğretide Erdem/Şentürk, serdettiğimiz eleştiriler ile aynı yönde bir görüşü seri muhakeme için ileri sürmektedir. Buna göre, 7188 numaralı Kanun'da seri muhakemenin getirilmesindeki amaç, muhakeme sürecinin formalitelerden arındırılması ve bu sürecin kısaltılmasıyla bozulan kamu düzeninin yeniden sağlanması olarak belirtilmiştir. Hâlbuki formalite olarak görülen hususlar, sözlülük, vicahilik ve halka açıklık, maddi gerçeğin araştırılması gibi ceza muhakemesinin tartışılmaz ve evrensel boyutta geçerli olan ilkeleridir. Mahkemelerin giderek daha fazla iş yükü ile karşı karşıya olması, bu ilkelerden özveride bulunulmasını haklı göstermemektedir. Bk. Mustafa Ruhan Erdem/Candide Şentürk, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250)", *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl: 14, S. 41, Aralık 2019, s. 575, 599.

Basit muhakemede, duruşma devresinin bulunmadığı, dolayısıyla normal bir muhakmeden farklı olarak, sözlülük, halka açıklık ve doğrudan doğruyalık ilkelelerinin uygulanmadığı yönünde bk. Erdem/Şentürk, s. 577; Nezir Sütçü, "Seri ve Basit Yargılama Usullerine İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi", *Bursa Barosu Dergisi*, Yıl: 44, S. 110, Ekim Kasım Aralık 2019, s. 61.

Öğretide Değirmenci'ye göre, basit muhakemede, iddia ve savunma makamlarına dosyada yer alan delillere karşı beyan ve savunmalarını ileri sürebilme imkânı sağlandığı için delillerin duruşmada tartışılmasının istisnası bulunmaktadır. Neticte itibarıyla deliller yine tartışılmış olmaktadır. Bk. Değirmenci, s. 46.

²¹ A. Şeref Gözübüyük/Feyyaz Gölcüklü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi, 10. bası, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2013, s. 294.

²² Nuala Mole/Catharina Harby, Adil Yargılanma Hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, Avrupa Konseyi Yayınları, Almanya 2001, s. 39.

²³ Gözübüyük/Gölcüklü, s. 295.

aleni yapılmasının, silahların eşitliği ilkesinin ve savunma hakkının güvencesini oluşturduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte, söz konusu güvence dolayısıyla her türlü yargılamanın mutlaka duruşmalı yapılması mecburiyeti bulunmamaktadır. Öyle ki, usul ekonomisi ve iş yükünün azaltılması gibi amaçlarla, bazı yargılamaların duruşmadan istisna tutulması ve duruşma yapılmaksızın karara bağlanması temel hakların ihlali şeklinde yorumlanamayacaktır. Buradaki sınır, adil yargılama ilkelerine uyulmasıdır. Örneğin, ilk derece mahkemeleri önünde duruşmalı yargılama yapıp karar verildikten sonra, kanun yolu incelemesinin tarafların iddia ve savunmaları yazılı olarak alındıktan sonra dosya üzerinden yapılması, adil yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirilemeyecektir.²⁴

Basit muhakeme, bu açıdan bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda, duruşma yapılmayarak muhakemenin özelliklerinden biri olan basitliğin sağlandığının söylenmesi mümkündür. Bunun, muhakemenin diğer bir özelliği olan adaleti sağlayıp sağlamadığı ise tartışılmalıdır. İHAM ve Anayasa Mahkemesi kararlarından hareket edildiğinde, muhakemenin duruşmalı olarak yürütülmesinin mecburi olmadığı anlaşılmaktadır. Basit muhakeme, adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda uygulanabileceği için bunun, hafif suçlarda uygulanabildiği, dolayısıyla adil yargılanma hakkını ihlal etmediği ileri sürülebilir. Mamafih, takdir kanun koyucuya ait olmakla birlikte, kanaatimizce, üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda yani hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda da basit muhakemenin uygulanabilmesi, adil yargılanma hakkını ihlal edici, keza, muhakemenin adalet özelliğini olumsuz etkileyici niteliktedir.²⁵ Bir mukayeseye imkân vermesi

²⁴ Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Başvuru Nu: 2013/664, Karar Tarihi: 17.09.2013, s. 6, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/664>, Erişim Tarihi: 20.03.2020.

²⁵ Aynı yönde görüş için bk. Centel/Zafer, s. 1028, 1029; Mustafa Özen, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 5. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 973; Yılmaz/Apış, s. 86. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Hakkında Üye Devletlere Yönelik R(87) 18 numaralı Tavsiye Kararındaki şu ifadelerin zikredilmesi iktiza etmektedir: "... c. Davanın durumları gereği hafif nitelikteki suçlara özgü basit usuller // 1. Hafif suçlarda maddi gerçeğin iyice saptanmış olması ve zanlının suçu işlediğine kesin gözle bakılması hâlinde ceza kararnamesi usulünde olduğu gibi basit usulle, bir başka deyişle adli makamca yazılı usulle, duruşma yapılmaksızın hüküm niteliğinde karar verilmelidir. ...

açısından, mülga 1412 numaralı Kanun'un sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesi ile ceza tayinine ilişkin hükümlerinin ve Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun aynı husustaki hükümlerinin incelenmesi gerekmektedir. Mülga 1412 numaralı Kanun m. 386/2'ye göre, sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesi ile hükmedilebilecek hapis cezası, ancak üç aya kadar hafif hapis cezasıydı.²⁶ Öğretide, 1412 numaralı Kanun m. 386/2'deki sarıh hüküm dolayısıyla ceza kararnamesi ile hapis cezasına hükmedilemeyeceği ifade edilmiştir.²⁷ Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 407'ye göre, ceza kararnamesi ile bir seneye kadar hürriyeti bağlayıcı ceza tayin edilebilmekte, ancak bunun için sanığın müdafinin bulunması ve cezanın infazının ertelenmesi koşullarının varlığı gerekmektedir.²⁸ Anlaşılabileceği üzere, üst sınırı iki yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlarda, bunların hafif suçlar olduğu gerekçesiyle basit muhakemenin uygulanması, daha da tehlikelisi, sonuç cezanın iki yıl hapis cezasının üstünde olabilmesi ihtimalinin bulunması,²⁹

// 3. Ceza kararnamesine konu olabilecek yaptırımlar, hürriyeti bağlayıcı ceza dışında para cezası ile hak kaybıyla sınırlı tutulmalıdır." Karar için bk. <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/54370cd3-0c43-4bd5-93b6-36ac3095473d.pdf>, Erişim Tarihi: 28.03.2020.

²⁶ Mülga 765 numaralı Türk Ceza Kanunu'na göre, hafif hapis cezası, kabahatler için söz konusu olabilen ve şahsi hürriyeti kısıtlayan bir cezadır. Bu cezanın infazı için bk. Mülga 765 numaralı Kanun m. 21-23 ve m. 21'in atfı dolayısıyla m. 13.

²⁷ Yaşar, s. 2468.

²⁸ Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 407/2 - "(2) Ceza kararnamesi ile sadece aşağıdaki yaptırımlara tek başına veya yan yana hükmedilebilir; 1. para cezası, ceza kaydı koyarak ikaz, sürme yasağı, mülkiyetin devlete geçmesi, müsadere, imha etme, kullanılmaz hâle getirme, hükmün ilanı ve bir hükmî şahıs veya şahıslar birliği hakkında verilmiş olan mahkûmiyet veya para yaptırımı, 2. yasaklamanın iki seneden fazla olmaması koşulu ile, sürücü belgesinin geri alınması. 2a. her türlü hayvan veya belli bir cins hayvan sahibi olmaktan veya bakmaktan veya mesleki bir bağlantı kurmaktan bir seneden üç seneye kadar yasaklanması veya 3. cezadan sarfınazar edilmesi. // Sanığın müdafii bulunuyorsa, infazı tecil edilmek şartı ile, bir seneye kadar hürriyeti bağlayıcı ceza da tayin edilebilir." Madde için bk. Yenisey/Oktar, s. 456, 457.

²⁹ Buna karşılık, sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesi ile ceza tayinine ilişkin hükümlerde, sonuç ceza açısından bir sınır düzenlenmişti. Kunter, s. 810, 811, kn. 428; Değirmenci, s. 40. Basit muhakemede ise bu muhakemenin uygulanmasına karar verilebilecek suçlar açısından, kanundaki soyut cezaya göre bir belirleme yapılmıştır. Bu durumda, cezanın artırılmasına ve indirilmesine ilişkin hükümlerin, belirlemede nazarı itibara alınmayacağı şeklindeki görüş kabul edildiğinde, sonuç ceza, belirtilen soyut cezadan daha fazla olabilecektir. Örneğin, TCK m. 125/1'de düzenlenen hakaret suçunun basit hâli için kanundaki soyut ceza, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıdır. TCK m. 125/4'ye göre, hakaret suçunun alenen işlenmesi hâlinde ceza altıda biri oranında artırılır. Anlaşılabileceği üzere, bu görüşe göre, hakaret suçunun, TCK m. 125/1'deki basit hâlinde

yani basit muhakeme ile bu kadar fazla hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilebilecek olması, adil yargılanma hakkını ihlal ettiği gibi, muhakemenin adalet özelliğini de olumsuz etkilemektedir.³⁰

Esas itibarıyla, basit muhakeme ile ilgili serdedilen mezkûr görüşümüze yöneltilebilecek iki eleştiri bulunmaktadır. İlk eleştiri, CMK m. 251/6'da vazedilen hüküm ileri sürülerek yapılabilir.³¹ CMK m. 251/6 hükmü, "(6) Mahkemece gerekli görülmesi hâlinde bu madde uyarınca hüküm verilmeye kadar her aşamada duruşma açmak suretiyle genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilebilir" şeklindedir. Belirtilmelidir ki, hükmün ifade edilişi, "edilebilir" yüklemine, mahkemenin takdir yetkisinin bulunduğu değerlendirmesine yol açabilecek olması nedeniyle isabetli değildir. Daha açık ifadeyle, mahkemenin, gerekli olması hâlinde, duruşma yaparak muhakemeyi devam ettirmesi ve tamamlaması bir zorunluluktur. Nitekim aynı hususta, mülga 1412 numaralı

basit muhakemenin uygulanmasına karar verilebileceği gibi, m. 125/4'teki daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlinde de iki yıllık hapis cezası açısından cezanın artırılmasına ve indirilmesine ilişkin hükümlerin nazarı itibara alınmayacağı görüşüne göre basit muhakemenin uygulanmasına karar verilebilecektir. Bu durumda, örneğin, hakaret suçu dolayısıyla temel ceza iki yıl olarak belirlenmişse ve suçun alenen işlenmesi de söz konusuysa sonuç ceza, iki yıl dört ay olabilecektir. Yine örneğin, TCK m. 105/1'de düzenlenen cinsel taciz suçunun basit hâli için kanundaki soyut ceza, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıdır. TCK m. 105/2'deki hâller söz konusu olduğunda ise m. 105/1'e göre verilen ceza yarı oranında artırılacaktır. Anlaşılabileceği üzere, cinsel taciz suçunun, TCK m. 105/1'deki basit hâlinde basit muhakemenin uygulanmasına karar verilebileceği gibi, m. 105/2'deki daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlinde de iki yıllık hapis cezası açısından cezanın artırılmasına ve indirilmesine ilişkin hükümlerin nazarı itibara alınmayacağı görüşüne göre basit muhakemenin uygulanmasına karar verilebilecektir. Bu durumda, örneğin, cinsel taciz dolayısıyla temel ceza iki yıl olarak belirlenmişse ve suçun, TCK m. 105/2'deki daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâllerinden birinin varlığı söz konusuysa sonuç ceza, 3 yıl olabilecektir. Objektif koşulları oluşmadığı için bu cezayı içeren mahkûmiyet hükmünün açıklanmasının ertelenmesine veya cezanın seçenек yaptırım veya tedbirlere çevrilmesine veya ertelenmesine karar verilemeyeceği gibi, bu ceza açısından, 5275 numaralı Kanun m. 105/A hükmünün uygulanması da mümkün değildir. Daha açık ifadeyle, bu ceza mutlaka ceza infaz kurumunda infaz edilecektir. İki yıllık hapis cezasının tespitinde, cezanın artırılmasına ve indirilmesine ilişkin hükümlerin nazarı itibara alınmayacağı yönünde bk. Hüsnü Aldemir, *Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri* (CMK madde 250-251-252), 2. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 303.

³⁰ Aynı yönde görüş için bk. Centel/Zafer, s. 1028, 1029. Aksi yönde görüş için bk. Değirmenci, s. 40.

³¹ Beşir Babayigit/Abdullah Enes Karacan, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri", *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. İbrahim Dülger'in Anısına Armağan, C. 8, S. 16, 2020, s. 883.

Kanun m. 387'deki "*Sulh hâkimi evvelemerde duruşma yapmaksızın ceza tertibini mahzurlu görürse işin duruşması için bir gün tâyin eder*" hükmüyle, keza, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 408/3'teki "(3) ... *Hâkim eğer duruşmasız karar vermeyi sakıncalı görüyorsa ... ceza kararnamesi ile karar vermez ve duruşma açar*" hükmüyle, mahkemenin, gerekli olması hâlinde, duruşma yaparak muhakemeyi devam ettirmesinin ve tamamlamasının mecburi olduğuna işaret edilmiştir.³² Anlaşılabileceği üzere, CMK m. 251/6'da, mahkemenin, bu hususta takdir yetkisi varmış anlamına gelebilecek bir ifade kullanılmıştır. Olması gereken ya hükmün yüklemine "eder" olarak değiştirilmesi veya uygulamada bunun zorunlu olduğunun değerlendirilmesi yoluyla durumun şekillendirilmesidir.³³ İkinci eleştiri olarak, mahkemece, basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen hükme karşı, CMK m. 252'ye göre karşı gelinebilmesi ileri sürülebilir.³⁴ Belirtilmelidir ki, eğer adil olmayan bir karar verilirse buna nasıl olsa sanığın veya başkalarının karşı geleceği varsayımından hareket edilerek hüküm kurulması isabetli değildir. Bu varsayım, sanığın, hükmün içeriğini ve/veya doğuracağı sonuçları anlayamaması/ tam anlayamaması ve müdafinin de bulunmaması³⁵ hâlinde, daha tehlikeli bir hâl arz edecektir.³⁶ Fazla olarak, mahkûmiyet hükmü kurulduğunda ve bu hükmün içeriği hürri-

³² Mülga 1412 numaralı Kanun m. 387'ye göre, hâkimin, duruşma yapmaksızın ceza tertibini mahzurlu görmesi hâlinde sanığı duruşmaya çağırmaya mecbur olduğu ifadesi için bk. Taner, s. 121, 428.

³³ Nitekim öğretide Özbek/Doğan/Bacaksız, hükmün bu hâliyle uygulamada kendisine başvurulmuş bir hüküm olacağını düşünmediklerini, bir kere basit muhakemenin uygulanması kararı veren mahkemenin, karşı gelme olmadığı süreçte hüküm verme eğiliminde olacağını ifade etmektedirler. Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 912. Öğretide Kezer, bu hususta iki zıt ifade kullanmıştır. Şöyle ki, yazar, mahkemenin, muhakemenin genel hükümlere göre yürütülmesine gerek görmesi hâlinde re'sen buna geçiş yapacağını söyledikten sonra, takip eden açıklamalarında, mahkemenin takdir hakkını kullanarak basit muhakemeden, genel hükümlere göre yürütülen muhakemeye geçebileceğini belirtmiştir. Ahmet Kezer, 30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 88, 89.

³⁴ Babayigit/Karacan, s. 883.

³⁵ Nitekim Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda, ceza kararnamesi ile ceza tayininde, dipnot 50'de belirtildiği hâlde mecburi müdafilik kabul edilmiştir. Kanaatimizce, basit muhakemede de mecburi müdafilik kabul edilmelidir. Bu bağlamda, mahkeme, basit muhakemenin uygulanmasına karar verdiğinde, sanığa, bir müdafii görevlendirilmesini barodan istemelidir.

³⁶ Bu nedenle olsa gerek ki, öğretide, seri ve basit muhakemede, savcılıkların ve mahkemelerin kendilerini geliştirip, dosya taraflarını, bu muhakemelerle ilgili olarak en iyi şekilde bilgilendirecekleri ifade edilmiştir. Bk. Kezer, s. 16.

yeti bağlayıcı ceza olduğunda, sanık veya başkaları buna karşı gelecek olursa artık muhakemenin basitlik özelliği de olumsuz etkilenecektir. Çünkü hem basit muhakeme ile dosya üzerinden muhakeme gerçekleştirilmiş olacak hem artık duruşma açmak suretiyle muhakeme tekrarlanacaktır.³⁷ Öz bir ifadeyle, basit muhakemenin uygulanmasına karar verilebilecek olan ve hapis cezasını gerektiren suçlarda, hapis cezasının üst sınırının aşağıya çekilmesi veya tamamen kaldırılarak, basit muhakemenin, yalnızca adli para cezasını gerektiren suçlarda uygulanabileceğinin kabul edilmesi gerekmektedir.

Serdedilen bu görüşe karşılık, basit muhakemenin kapsamının daralacağı ve müesseseden beklenen amaçların gerçekleşmeyeceği ifade edilebilir. Önemle belirtilmelidir ki, kanaatimizce, bu durum, olması gereken özelliklerine uygun bir ceza muhakemesi sürecinin ortaya çıkmasını engellemeyecektir. Şöyle ki, basit muhakemenin uygulanması, asliye ceza mahkemesi tarafından ancak iddianamenin kabulünden sonra karar verilebilecektir. Daha açık ifadeyle, basit muhakeme, kovuşturma evresinde uygulanabilecek bir müessesedir. Bu durumda, genel hükümlere göre yürütülecek bir muhakemede olduğu gibi, basit muhakemede de muhakemenin iki evresinden biri olan soruşturma evresi mutlaka geçilmiş olacaktır. CMK'nın sisteminde, delillerin elde edilmesi gereken ve bu suretle kendisinden sonra gelecek kovuşturma evresi açısından hazırlayıcılık niteliğini haiz olan veya kovuşturma evresine hiç geçilmeden muhakeme süreci açısından ayıklayıcılık niteliğini haiz olan evre, soruşturma evresidir.³⁸ Takdir edilebileceği üzere, soruşturma evresi, kovuşturma evresine nazaran daha uzun sürecek,³⁹

³⁷ Aynı yönde görüş için bk. Sütçü, s. 61; Alp Öztekin, "Türk Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü", <https://www.hukukihaber.net/turk-ceza-muhakemesinde-basit-yargilama-usulu-makale,7128.html>, Erişim Tarihi: 06.06.2020 (Bununla birlikte, öğretide Öztekin, karşı gelme olmadan kesinleşecek hükümlerin de olacağı ve bunun oranının daha yüksek olabileceği şeklinde bir ihtimal olduğunu ifade etmektedir.).

³⁸ Erdener Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 16. bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s. 67, 68, 476; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 190.

³⁹ Bu noktada, etkin soruşturma yükümlülüğü dolayısıyla soruşturmanın, makul süre içinde tamamlanması mecburiyeti göz ardı edilmemelidir. Bununla birlikte, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi içtihatları doğrultusunda, söz konusu mecburiyet, her olayın kendi koşulları çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirilecektir. Nitekim İHAM, soruşturma evresinin uzamasının, olayın karmaşıklığından veya başvuranın davranışlarından kaynaklandığı hâllerde etkin soruşturma yükümlülüğünün ihlali yönünde karar vermemektedir. Yetkili makamlar, yapmaları gereken soruş-

böylelikle, kovuşturma evresinin, makul sürede yargılanma hakkına uygun bir şekilde ve mümkünse tek oturumda sona erdirilebilmesi söz konusu olabilecektir.⁴⁰ Bu durumda, basit muhakeme açısından bir alternatif maliyet karşılaştırması yapılacak olursa tek oturumlu bir duruşmadan feragat edilerek muhakeme süreci basitleştirilecek; fakat bundan, muhakemenin adalet özelliği olumsuz etkilenecektir. Şüphesiz ki, tercih edilmesi gereken, muhakemenin adalet özelliğinin olumsuz etkileneceğidir.⁴¹ Yine buna, basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen karara karşı gelinebildiği noktasından bir eleştiri yöneltilecek olursa bu takdirde, muhakemenin basitlik özelliğinin de olumsuz etkilendiği, mezkûr eleştirinin cevabı olacaktır. Netice itibarıyla, basit(leştirilmiş) muhakeme, suçlar açısından cürüm - kabahat yani ağır suç - hafif suç ayrımının kabul edildiği bir sistemde kabul edilebilecek bir muhakeme türüdür.⁴² Bununla birlikte, 01.06.2005 tari-

turma işlemlerini zamanında yapmayarak soruşturmadan sonuç alınma ihtimalini büyük ölçüde azaltmışlarsa bu takdirde ancak soruşturmanın makul bir hızla yürütülmesi gerekliliği ihlal edilmiş olmaktadır. Cem Şenol, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Etkin Soruşturma Yükümlülüğü (CMK m. 172/3), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 138.

⁴⁰ Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Willemin/Tok, s. 162, 163; Yenisey/Nuhoğlu, s. 705; Nevzat Toroslu/Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 20. baskı, Savaş Yayınları, Ankara 2020, s. 306, 324; Hakan Karakehya, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. baskı, Nisan Kitabevi, Eskişehir 2019, s. 403, 404; Özen, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, s. 152.

⁴¹ Yenisey/Nuhoğlu, s. 86.

⁴² Bu bağlamda, mülga 1412 numaralı Kanun m. 386'nın gerekçesine göre, sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesi ile ceza tayin edebilmesinin koşullarından biri, kabahat nevinden bir suçun bulunmasıydı. "İşte serdedilen sebepler ile esas kabul edilen bu fikirlerin şeraitine gelince; 1- Fiili vâki, kanunen rü'yeti sulh mahkemesine ait kabahatlerden olmalıdır. Bu kabahat tâbiriyle komisyon, Ceza Kanununun üçüncü kitabındaki kabahat ef'alinden olan suçlarla, hususi kanunlarda âzami haddi bir seneyi geçmemek üzere hapis ve münferiden iki yüz lirayı geçmemek üzere cezayı nakdiyi müstelzim fiilleri (Mer'iyet Kanunun M. 20) ifade etmek istenmiştir. ..." Madde gerekçesi için bk. Yaşar, s. 2466, 2467. Aynı maddenin gerekçesinde, mülga 1412 numaralı Kanun m. 386'nın birinci ve ikinci fıkralarında yapılan değişikliklerle, ceza kararnamesinin konusu olabilecek suçlar arasında, ağır para cezasını gerektiren suçların yani bir suç türü olarak cürümlerin de dâhil edildiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte, gerekçedeki mezkûr ifade, ileri sürdüğümüz görüşün isabetli olmadığı anlamına gelmemektedir zira anlaşılabileceği üzere, yapılan değişikliklerle ceza kararnamesinin kapsamına bir suç türü olarak cürümler dâhil edilmiş olmakla birlikte, bu cürümler, yalnızca para cezasını gerektirenler, diğer deyişle, karşılığında hapis cezası/hürriyeti bağlayıcı ceza öngörülmemişlerdir. Nitekim gerekçedeki ifadenin devamında, bu hususa işaret edilmiştir: "Para cezalarının hafif veya ağır olmalarının, infazda herhangi bir ayrımı gerektirme-

hi itibarıyla, suç olmaktan çıkarma akımının bir neticesi olarak, suçlar genel olarak 5237 numaralı Türk Ceza Kanunu şeklinde ayrı bir kanunda, kabahatler ise genel olarak 5326 numaralı Kabahatler Kanunu şeklinde ayrı bir kanunda düzenlenmiştir.⁴³ Bu durumda, Türk ceza hukuku açısından artık teknik anlamda ağır suç, hafif suç ayrımı bulunduğu söylenmesi mümkün değildir. Elbette ki, takdir yetkisi çerçevesinde, kanun koyucu, TCK'da bulunan suçlar arasında, bunların yaptırımlarından hareketle bazı suçların diğerlerine nazaran daha hafif olduğunu kabul edebilir. Bununla birlikte, basit muhakeme açısından yukarıda görüldüğü üzere, bu takdir yetkisinin son derece dikkatli kullanılması gerekmektedir.⁴⁴

Basit muhakemeye ilişkin CMK m. 251/2'in son cümlesinin de muhakemenin adalet özelliği açısından incelenmesi gerekmektedir. Mezkûr hüküm, "(2) Basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verildiği takdirde ... Ayrıca, toplanması gereken belgeler, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilir" şeklindedir. CMK'nın sisteminde, ceza muhakemesinde, asıl olarak, delillerin soruşturma evresinde elde edilmesi gerekmektedir. Bu durumda, soruşturma evresinden sonra ve kovuşturma evresinde ortaya çıkan ve elde edilmesi gereken yeni delillerin

mesi ve ... sulh ceza mahkemelerinin, yalnız para cezasını gerektirmeleri şartı ile, cürümlere ilişkin davalara da bakacakları göz önüne alınarak, bu maddenin kapsamı genişletilmiştir (1696 sayılı yasaya ait gerekçe)". Bk. Yaşar, s. 2467.

⁴³ Kayıhan İçel, "İdari Ceza Hukuku ve Kabahatleri Suç Olmaktan Çıkarma Eğilimi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 50, S. 1 - 4, 1984, s. 117 - 131; Süheyl Donay, "İdarenin Ceza Verme Yetkisi Konusunda Anayasa Mahkemesinin Bir Kararı Üzerine Düşünceler", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 37, S. 1 - 4, 1971, s. 424 - 425; Köksal Bayraktar, "Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 50, S. 1 - 4, 1984, s. 199; Fatih Selami Mahmutoglu, Kabahatleri Suç Olmaktan Çıkarma Eğilimi ve Düzene Aykırılıklar Hukukunda (İdari Ceza Hukukunda) Yaptırım Rejimi, Kazancı Kitap Ticaret, İstanbul 1995, s. 13-52; Berrin Akbulut, Türk Ceza Kanunu ile Kabahatler Kanununun Genel Hükümlerinin Yaptırım Hükümleri Dışında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, II. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 89; Çınar Can Evren, "Kabahatlerde Kanunilik İlkesi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Prof. Dr. İl Han Özay'a Armağan, C. LXIX, S. 1 - 2, 2011, s. 974; Elif Bekar, "Kabahatler Kanunu'nun Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Prof. Dr. İl Han Özay'a Armağan, C. LXIX, S. 1 - 2, 2011, s. 1034; Burcu Erdinç, "İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması", *Ankara Barosu Dergisi*, 2012/2, s. 246.

⁴⁴ Aksi yönde görüş için bk. Kızıllarslan, s. 1955 (Yazar, basit muhakemenin uygulanabilmesi için hapis cezasını gerektiren suçlar açısından kabul edilen iki yıllık üst sınırın, az gibi görüldüğünü ifade etmektedir. Bk. Kızıllarslan, s. 1955.).

ki, hüküm açısından bakıldığında belgelerin varlığı söz konusu olduğunda, mahkeme, bunları ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edecektir. Aksi bir yorumla, soruşturma evresinde mevcut olan bir delilin, kovuşturma evresinde ve mahkeme tarafından elde edileceği ifade edildiğinde, CMK m. 251/2'nin son cümlesi, CMK'nın ceza muhakemesi sistemi ile çelişecektir. CMK m. 174/1-b'deki, suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen iddianamenin iade edileceği hükmü, bunun kanıtıdır.⁴⁵ Eğer söz konusu delilin elde edilmesi, bir şekilde gözden kaçırılarak gerçekleştirilmiş ve mahkeme, bunu, iddianameyi kabul ettikten sonra fark etmişse ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacı dolayısıyla hâkim, onun re'sen delil etme yetkisi doğrultusunda bu belgeyi isteyecektir.⁴⁶ Bu durumda da CMK m. 251/2'nin son cümlesi, âdeta malumun ilamıdır. Muhakemenin adalet özelliği açısından sorun teşkil eden husus ise bu belgenin, sanığa tebliğ edileceği hususunda herhangi bir düzenleme yapılmamasıdır. Örneğin, adli tıp kurumundan bir bilirkişi raporu talep edildiğinde, sanığın, bu raporu bilmeden, buna karşı savunmalarını yapması mümkün değildir. Bunun da silahların eşitliği ilkesi ve çelişme ilkesi ile bunların kapsamında bulunduğu adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil ettiği, keza, muhakemenin adalet özelliğini olumsuz etkilediği açıktır.⁴⁷ Olması gereken, eğer bu şekilde sonradan elde edilen belgeler varsa bunların da sanığa tebliğ edilmesidir⁴⁸.

⁴⁵ Centel/Zafer, s. 771, 772.

⁴⁶ Ünver/Hakeri, s. 89, 90.

⁴⁷ Gözübüyük/Gölcüklü, s. 292, 293; Sibel İnceoğlu, Adil Yargılanma Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 4, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, Ankara 2018, s. 125, 138, 142, 145. "Silahların eşitliği ilkesi, kural olarak bir davanın taraflarının sunulan kanıt ve bütün görüşler hakkında bilgi sahibi olması ve bunlarla ilgili görüş bildirme hakkını da içinde barındırır ... Burada asıl önemli olan şey, tarafların adaletin işleyişine olan güvenidir ki, bu da diğer hususların yanı sıra, tarafların dosyadaki tüm belgelerle ilgili görüş bildirme fırsatı bulduklarını bilmelerine bağlıdır ... // ... Çekişmeli yargılama ilkesinin anlamı, bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, mahkemenin kararını etkilemek amacıyla ulusal yargının bağımsız bir mensubu tarafından olsa bile gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşlerle ilgili bilgiye sahip olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme hakkının tanınmasıdır ..." Bk. Osman Doğru/Atilla Nalbant, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar 1. Cilt (İHAS 2, 3, 4, 5, 6 ve 7. maddeler), Avrupa Konseyi ve T.C. Yargıtay Başkanlığı, Ankara 2012, s. 637.

⁴⁸ Aynı gerekçeyle olsa gerektir ki, öğretide Değirmenci, bu durumda, basit muhakemenin uygulanmaması ve muhakemenin genel hükümlere göre bir ifadeyle duruşmalı olarak devam ettirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Değirmenci, s. 45.

Basit muhakeme için muhakemenin adalet özelliği açısından yapılması gereken bir değerlendirme de basit muhakemede, sanığın ve mağdurun beyan ve savunmalarını yazılı bildirecek olmalarıdır. Öncelikle ifade edilmelidir ki, beyan ve savunmalarında, sanık ve mağdur, her ne kadar, vakanın maddi yönüne ilişkin açıklamada bulunacak olsalar da bu açıklamaların yer aldığı metnin hukuki değeri olacaktır. Diğer deyişle, açıklamaların yer aldığı yazılı belge, hukuki sonuç doğurucu niteliktedir. Bu noktada, hukuki değeri olan bir yazılı belgenin, hukuk ilmine vakıf olmayan bir kişi tarafından hazırlanması ile hukuk ilmine vakıf olan bir kişi, daha doğru deyişle, bir hukukçu tarafından hazırlanması arasında fark olacağının önemle belirtilmesi gerekmektedir. Çünkü hukukçu, öğretide Yılmaz'ın tanımlamasıyla, *"fevkalâde geniş bir kelime bilgisine (haznesine) sahip olan ve bunları her somut olayda, yerli yerinde kullanan ve mesleği gereği hukuk alanında bir uzman yazardır"*. Böylelikle, hukukçunun, vakanın maddi yönünü, onun doğuracağı hukuki sonucun bilincinde olarak, hukuk ilminin teknik terimleri yoluyla açıklaması söz konusu olacaktır.⁴⁹ Bu nedenle, kanaatimizce, basit muhakemede, mecburi müdafiliğin ve keza, mecburi vekilliğin kabul edilmesi gerekmektedir.⁵⁰ Bu durumda, mahkeme, basit muhakemenin uygulanmasına karar verdiğinde, sanığa bir müdafî ve mağdura bir vekil tayin edilmesi için talepte bulunacak ve baro tarafından görevlendirme yapılacaktır.

⁴⁹ Ejder Yılmaz, Adli Yazı ve Yazışma Usulleri Ders Kitabı, 3. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2010, s. 24.

⁵⁰ Şaban Cankat Taşkın, "7188 sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu'na Getirilen "Basit Yargılama Usulü" Hakkında Tespit ve Değerlendirmeler", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 1, Nisan 2020, s. 3118. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda, ceza kararnamesi ile infazı ertelenmek koşuluyla hapis cezası tayin edileceği hâllerde, mecburi müdafilik kabul edilmiştir. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 408b (Müdafinin görevlendirilmesi) – "Hâkim savcı tarafından 407'inci madde 2'nci fıkra, 2'nci cümlede tanımlanan müeyyidelerden birinin ceza kararnamesi ile hükmedilmesini gerekli görürse henüz müdafî bulunmayan sanığa bir müdafî tayin eder. ..."; Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 407/2 – "(2) Ceza kararnamesi ile sadece aşağıdaki yaptırımlardan tek başına veya yan yana hükmedilebilir; ... // Sanığın müdafî bulunuyorsa, infazı tecil edilmek şartı ile, bir seneye kadar hürriyeti bağlayıcı ceza da tayin edilebilir." Bk. Yenisey/Oktar, s. 457, 459.

2. Yargılama Usulü Kavramı

CMK, Ceza Muhakemesi Kanunu olarak adlandırıldığı hâlde,⁵¹ esas itibarıyla, bir muhakeme türü olan basit muhakemenin, basit yargılama (usulü) olarak adlandırılmış olmasının bir çelişki olduğu ve isabetli olmadığı ifade edilmelidir. Muhakeme, öğretide Kunter'in tanımıyla, hukuki bir uyuşmazlığı çözmek üzere, iddia etme, savunma ve yargılama faaliyetlerinin birlikte/kolektif gerçekleştirildiği, bu faaliyetleri icra eden süjelerin birlikte/kolektif hareket ettiği bir süreçtir.⁵² Bu bağlamda, basit yargılama şeklindeki adlandırmaya bakıldığında, asliye ceza mahkemesi tarafından, ancak iddianamenin kabulünden sonra yani Cumhuriyet savcısı tarafından iddia etme faaliyeti gerçekleştirildikten sonra bu muhakeme türünün uygulanmasına karar verilebileceği nazarı itibara alındığında, adlandırmanın isabetli olmadığı anlaşılmaktadır.⁵³ Keza, basit muhakemenin uygulanmasına karar verildiği takdirde, iddianame, mahkeme tarafından, sanığa, mağdura ve şikâyetçiye tebliğ edilerek, bunların beyan ve savunmalarını yazılı olarak bildirmeleri istenecektir. Bunun da savunma ve iddia etme faaliyetlerinin icra edilmesi anlamına geldiği göz önüne alındığında, basit yargılama şeklindeki adlandırmanın isabetli olmadığına söylenmesi mümkündür. Sonuç olarak, bu muhakeme türünde, âdeta yalnızca

⁵¹ Bu hususta, TBMM Adalet Komisyonunun CMK Tasarısına İlişkin Raporundaki şu ifadelerin zikredilmesi önem arz etmektedir: “Muhakeme hukukunu yargılama hukuku olarak Türkçeleştirmek de doğru değildir, çünkü yargılama “kaza”nın Türkçesidir ve kaza, muhakemeyi oluşturan üç görevden sadece biridir. Muhakeme yerine yargılamayı tercih etmek, kaza yerine de yargı tabirini kullanmayı zorunlu kılmaktadır. Oysa yargı-yargılama ilişkisi, bir şey ile onu yapan veya alet olarak kullanan kişinin ilişkisidir. Başka bir ifadeyle; yargı, kaza faaliyetini değil, bu faaliyetin sonunda yapılan şeyi veya o faaliyette kullanılan aleti ifade etmektedir. Bu faaliyeti yapan kişi, yani hâkim veya yargıç “yargılar”. Dolayısı ile kaza ve muhakeme faaliyetleri farklıdır. Kaza sadece hâkimlerin yaptığı faaliyetin adıdır. Muhakeme ise, davacının, davalının ve hâkimin yaptıklarından oluşan üçlü bir faaliyeti ifade eder”. Rapor için bk. Cumhur Şahin, Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005, s. 79.

⁵² Kunter, s. 5, kn. 3, s. 13, kn. 5.

⁵³ CMK m. 251/1 - “(1) Asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir”. Bu bağlamda, her ne kadar, CMK m. 251/3’e göre, hüküm, mahkemece duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın verilecek olsa da CMK m. 251/1’e göre, bu muhakeme türü için öncelikle ve mutlaka Cumhuriyet savcısı tarafından bir iddianamenin, asliye ceza mahkemesine sunulması gerekmektedir. Aksi yönde görüş için bk. Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 912.

mahkemenin bir faaliyeti varmış gibi basit yargılama şeklindeki bir adlandırmadan vazgeçilmeli, CMK'nın adında olduğu gibi, basit muhakeme kavramı tercih edilmelidir.⁵⁴

⁵⁴ Öztekin Tosun, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Muhakemenin Yürüyüşü, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1973, s. 56; Kunter, s. 802, 803, dn. 98. Öğretide Kunter, ceza kararnamesi ile ceza tayini sürecinin bir muhakeme olmadığını ifade etmiştir; çünkü bu süreçte, buna ilişkin düzenlemelere göre, savunma faaliyeti gerçekleştirilmeyordu. Buna karşılık, bir muhakemeden bahsedilebilmesi için bunun mutlaka çelişmeli olması gerekmektedir. Daha açık ifadeyle, muhakemede, iddia etme makamının hükmü, savunma makamının hükmü ve yargılama makamının hükmü birlikte bulunmalı, muhakeme neticesindeki hüküm, kolektif verilmelidir. Böylelikle hüküm, birden fazla hükmü, tek bir hüküm hâline getiren bir sentez niteliğinde olacak, şüpheyi yenerek, gerçeğe uygunluk demek olan hakikati ifade edecektir. Bk. Kunter, s. 39, 40, kn. 21, s. 804, dn. 101. Öğretide Tosun, o dönemde bile, ceza kararnamesi ile ceza tayini sürecinin bir muhakeme olduğunu; çünkü burada, savcının, ceza verilmesi istemekle bir iddiasının bulunduğunu, keza, hâkimin bu isteği kabul ederek veya reddederek yargılama yaptığını, savunmanın da yine var olduğunu; fakat ertelenmiş olduğunu ifade etmiştir. Bk. Tosun, Muhakemenin Yürüyüşü, s. 56. Kanaatimizce basit muhakemede, madem artık sanığın ve mağdurun beyan ve savunmalarının da alınması gerekmektedir, yani öğretide Kunter'in tabiriyle, bunların da hükümlerine yer verilmektedir, artık gerçekleştirilen faaliyetin bir muhakeme olduğunun söylenmesi mümkündür. Sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesi ile ceza tayinini, basit bir muhakeme usulü olarak adlandıran görüş için bk. Taner, s. 426. Basit muhakemenin, mahkemenin etkin bir rol üstlendiği bir muhakeme türü olduğu yönünde bk. Zahit Yılmaz/Özge Apış, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 26, S. 1, Haziran 2020, s. 65.

Basit muhakemenin, basit kovuşturma veya hızlı kovuşturma şeklinde adlandırılmasının daha doğru olabileceği yönünde bk. Kızılarıslan, s. 1907. Kanaatimizce, burada mahkemenin icra ettiği faaliyetten hareketle, müessesenin, basit kovuşturma şeklinde adlandırılması isabetli değildir. İlk olarak, basit muhakemede yalnızca mahkeme tarafından icra edilen bir faaliyet bulunmamaktadır. İkinci olarak, burada, yalnızca mahkeme tarafından gerçekleştirilen bir faaliyet olsa bile, kovuşturma, mahkeme tarafından gerçekleştirilebilecek bir faaliyet olmadığı için bunun, kovuşturma şeklinde adlandırılması isabetli değildir. Hakikaten kovuşturma, biri faaliyet olarak biri de CMK m. 2/1-f'de öyle tanımlandığı için evre olarak iki anlama sahiptir. Faaliyet olarak kovuşturma, iddia makamının şüphesinin kuvvetlenip sanı hâline gelmesi, böylelikle, şüphelinin, sanık olması ile başlayan ve bu şüphenin yenilmesi ile sona eren iddia etme faaliyetidir. Bk. Kunter, s. 194, kn. 98; Feridun Yenisey, Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku Hazırlık Soruşturması ve Polis, 2. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 1991, s. 106. Bu cümleden olmak üzere, örneğin, şüphelilerden birinin, iddianamenin düzenlenebilmesi için ifadesinin alınması veya şüpheli hakkında tutuklama koruma tedbirinin uygulanmasının istenmesi, birer kovuşturmak işidir, yani kovuşturmadır. Bk. Kunter, s. 195; Yenisey, s. 106; Yurtcan, s. 204, 205. Anlaşılabileceği üzere, faaliyet olarak kovuşturma, Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilebilir. Evre olarak kovuşturma ise CMK m. 2/1-f'ye göre, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade eder ve bu evrede yetkili merci,

Kavram incelemesinde, basit muhakeme için kullanılan basit yargılama usulü şeklindeki adlandırmanın da ele alınması gerekmektedir. CMK'nın adında, usul ibaresi kullanılmadığı hâlde, basit muhakemenin, basit yargılama usulü şeklinde adlandırılmış olmasının da yine bir çelişki olduğu ve isabetli olmadığı ifade edilmelidir. Öğretide Kunter'e göre, günümüzde ceza muhakemesi kanunları, yalnızca muhakemenin gerçekleştirilme şeklini, buna ilişkin formaliteleri düzenleyen kanunlar değildir. Bu kanunların, daha doğru bir ifadeyle, ceza muhakemesi hukukunun, bir de maddi muhtevası/içeriği bulunmaktadır.⁵⁵ Örneğin, CMK'nın 272. ve devamındaki maddelerinde istinaf kanun yolu düzenlenmiştir. Mezkûr maddelerde, istinaf kanun yoluna başvurunun şekli, kararın ne şekilde verileceği düzenlendiği gibi, istinafa başvurma, yani bir kanun yoluna başvurma hakkı da düzenlenmiştir. Hakkın kullanılış şekli, usule ilişkin olduğu hâlde, hakkın tanınması/kullanılması imkânının verilmesi, esasa ilişkin bir meseledir.⁵⁶ Konu özelinde, yani basit muhakeme açısından bir inceleme yapılacak olursa CMK m. 251/2'ye göre, iddianamenin kendilerine tebliğ edilmesinden sonra, sanığın ve mağdurun beyan ve savunmalarını on beş gün içinde bildirme hakları bulunmaktadır. Bu hakkın, ne zamandan itibaren kullanılabilmesi, kaç gün içinde kullanılabilmesi vs. usule ilişkin olduğu hâlde, hakkın varlığı, yani tanınmış/kullanılması imkânı ve-

mahkemedir. Faaliyet olarak kovuşturmanın Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilebileceği yönünde bk. Kunter, s. 194, kn. 98, s. 195; Yurtcan, s. 204; Yenisey, s. 106. Öğretide Kızıllarslan'ın önerdiği basit kovuşturma tabirinin, basit muhakemenin uygulanmasına ancak kovuşturma evresinde karar verilebileceği için evre olarak kovuşturma anlamında kullanıldığı ileri sürülebilir. Mamafih, yazarın daha önceki açıklamaları "Basit yargılama usulünde hâkimin aslında bir yargılama yapıp yapmadığı tartışması hatırlandığında, yargılama adının kullanılması belki de doğru görülmeyebilecektir. Basit kovuşturma" veya "hızlı kovuşturma" denilmesi daha doğru olabilir diye düşünmekteyiz" şeklindedir. Bu açıklamalardan, yazarın, kovuşturma tabirini, evre olarak kovuşturma anlamında değil, faaliyet olarak kovuşturma anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bk. Kızıllarslan, s. 1907. Bunun ise isabetli olmadığına yukarıdaki açıklamalarla işaret edilmiştir. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bk. Hakan Kaşka, "Türk Muhakeme ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Kavramı ile Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Kovuşturma Kavramı", *Nevşehir Barosu Dergisi*, (Yayın için belgesi var). Öğretide Özen, seri muhakeme usulü kavramında muhakeme kelimesi kullanıldığı hâlde, basit yargılama usulü kavramında yargılama kelimesinin kullanılmış olmasının, kanun koyucunun özensizliğini gösterdiğini ifade etmektedir. Bk. Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 973.

⁵⁵ Kunter, s. 7, 8, kn. 3; Yurtcan, s. 60; Karakehya, s. 2, 5.

⁵⁶ Karakehya, s. 2, 5.

rilmiş olması, esasa ilişkin bir meseledir. Ayrıca usulün, kelime anlamı itibarıyla, kaideleri, hükümleri, normları ifade ettiği düşünüldüğünde, bunun, hukuk kelimesi ile aynı anlamda olması söz konusudur.⁵⁷ Bu nedenle, usul yerine yalnızca hukuk denilmesi iktifa edecektir. Usul kelimesinin sözlük anlamında, asıl kelimesinin çoğulu olduğunun belirtilmesinden ve asılın da esas ile aynı anlamda olmasından hareket edildiğinde, hukuk kelimesinin hem usulü hem esası ifade etmek için yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, bu muhakeme türünün adlandırılmasında usul ibaresi kullanılmamalıdır.⁵⁸

Açıklanan gerekçeler doğrultusunda, muhakeme türüne ilişkin isabetli/doğru adlandırma, kanaatimizce, basit muhakeme şeklinde olmalıdır. Basit muhakeme ile birlikte, CMK'nın kapsamında artık birden fazla muhakeme türü bulunduğu ileri sürülerek, kanunun adının Ceza Muhakemeleri Kanunu olması gerektiği iddia edilebilir. Bahis konusu iddiaya karşılık, CMK için TBMM Adalet Komisyonu'nun CMK Tasarısına İlişkin Raporundaki şu ifadelerin zikredilmesi iktifa edecektir: *"Muhakeme kavramı yerine "muhakemeler" denmesi de doğru değildir. Bu nedenle burada çeşitli somut faaliyetler değil, onların hepsini ifade eden tek, soyut bir kavram kullanılmalıdır. Nasıl cezalar hukuku denmiyorsa, burada da, ceza muhakemeleri yerine ceza muhakemesi denmesi bilimsel bir tercihtir."*⁵⁹

II. BASİT MUHAKEMENİN UYGULANABİLİRLİK ALANI

Basit muhakemenin uygulanabilip uygulanamayacağı hâllerin tespitinde bir tereddüt söz konusu olduğunda, benimsenmesi gereken genel bir görüş olup olmayacağı hususu, tartışılması gereken bir

⁵⁷ Kunter, s. 8, kn. 3.

⁵⁸ Bu hususta, TBMM Adalet Komisyonu'nun CMK Tasarısına İlişkin Raporundaki şu ifadelerin zikredilmesi önem arz etmektedir: *"Muhakeme hukukunun sadece formalitelerden ibaret olmadığını, maddi içeriğinin de bulunduğunu belirtmek üzere "Muhakeme Hukuku" tabiri kullanılmalıdır. Usul; kurallar, hükümler, normlar anlamına geldiğinden ve bu da hukuktan başka bir şey olmadığından, hem "usul" hem "hukuk"tan söz edilmesi mantıklı değildir. Muhakeme hukuku, muhakeme normlarının bütünü demek olduğundan, muhakeme hukuku tabiri için normları ayrıca belirtmeye ve dolayısı ile usul kelimesini kullanmaya gerek yoktur. Aynı nedenle muhakeme faaliyetini düzenleyen kanunu da "Muhakeme Kanunu" yerine Muhakeme Usulü Kanunu olarak isimlendirmek doğru değildir". Rapor için bk. Şahin, Şerh, s. 78, 79.*

⁵⁹ Şahin, Şerh, s. 79.

meseleyi oluşturmaktadır. Bu noktada, kanaatimizce, basit muhakemenin uygulanabilirlik alanı hususunda her zaman geçerli olabilecek bir görüş serdedilmesi mümkündür. Bunun için öncelikle, basit muhakemenin, bu şekilde olmayan, yani genel hükümlere göre yürütülen muhakeme ile mukayese edilmesi, bir ifadeyle, genel hükümlere göre yürütülen muhakeme karşısındaki durumunun belirlenmesi gerekmektedir.

İlk olarak, basit muhakeme, genel hükümlere göre yürütülen bir muhakemeye nazaran istisna niteliğindedir. Başka bir ifadeyle, muhakemenin, genel hükümlere göre, örneğin, kovuşturma evresinin duruşma hazırlığı ve duruşma devreleri gerçekleştirilerek yürütülmesi kaide, basit muhakeme ile yürütülmesi ise istisnadır. İki müesseseden hangisinin kaide, hangisinin ise istisna olduğunun belirlenmesinde, şu yolun takip edilmesi mümkündür: Eğer bu müesseselerden biri olmasaydı, diğeri yine de var olmaya devam edecekse var olmaya devam edecek müessese kaide, diğeri müessese ise istisnadır. Konu bu şekilde ele alındığında, eğer CMK m. 251 ve m. 252'deki basit muhakemeye ilişkin hükümler olmasaydı, basit muhakeme kapsamına giren hâller, genel hükümlere göre yürütülen muhakemeye tabi olmaya devam edecekti denilebilmektedir. Diğer deyişle, basit muhakeme olmasaydı bile, genel hükümlere göre yürütülen muhakeme daha önce olduğu gibi, var olmaya devam edecekti. Bu durumda, genel hükümlere göre yürütülen muhakeme kaide, basit muhakeme ise istisnadır.⁶⁰

Basit muhakemenin, genel hükümlere göre yürütülen muhakemeye nazaran istisna olduğu tespit edildiğine göre, artık ikinci olarak, istisnaya ilişkin yorumlama ilkelerine başvurulması gerekmektedir. Belirtilmelidir ki, hukuk ilminde, istisnalar dar yorumlamaya tabi tutulur; aksi takdirde, istisnanın bir anlamı olmaz ve artık yeni bir kaideden bahsedilmesi gerekir. Aynı şekilde bir hususun istisna kapsamında olup olmadığı hususunda tereddüt söz konusu olduğunda, o

⁶⁰ Kemal Gözler, *Hukuka Giriş*, 14. baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2017, s. 311. Bu hususta, öğretide Gözler'in, genel hükmün ve özel hükmün tespitinde kullanılabileceğini belirttiği yöntemden de yararlanılmıştır. Bk. Gözler, s. 364. Öğretide Gözler'e göre, genel hüküm öyle bir hükümdür ki, o hususta, özel hüküm olmasa bile, onun uygulanması söz konusu olur. Örneğin, A hükmü olmasaydı bile, olaya uygulanabilecek bir B hükmü varsa B hükmü genel hüküm, A hükmü ise ona nazaran özel hüküm niteliğindedir. Bk. Gözler, s. 364.

hususun, istisnanın kapsamında yer almadığı kabul edilmelidir. Tabii olarak, mezkûr husus, kaidenin kapsamında kabul edilecektir.⁶¹

Bu tespitlerin tatbikattaki sonuçlarının incelenmesi icap ederse örneğin, bir dosyanın, basit muhakeme kapsamında olup olmadığı hususunda tereddüt edildiğinde, bu dosyanın, öncelikle, basit muhakeme kapsamında olmadığı kabul edilecektir. CMK'daki hükümlerden hareketle örnek verilecek olursa yaş küçüklüğü hâlinde, basit muhakemenin uygulanamayacağı ve muhakemenin, genel hükümlere göre yürütüleceği ifade edilmiştir. Öğretide, söz konusu yaş küçüklüğü kavramının, TCK'daki anlamıyla kullanılıp kullanılmadığının madde hükmünden tam anlaşılamadığı, bunun ise bir meseleye sebebiyet vereceği ileri sürülmektedir. Örneğin, suçu işlediği sırada 16 yaşında olan Bay A'nın dosyasında kovuşturma evresine, Bay A, 16 yaşında iken başlanır. Bu durumda, CMK m. 251/7'deki amir hüküm dolayısıyla basit muhakemenin uygulanmasına karar verilmesi mümkün değildir. Buna karşılık, Bay A, 19 yaşına geldiğinde kovuşturma evresine ancak başlanmış olursa basit muhakemenin uygulanmasına karar verilebilir verilemeyeceği, Bay A açısından artık yaş küçüklüğü söz konusu olmadığı için tartışılması gereken bir meseleyi ortaya çıkaracaktır.⁶² Kanaatimizce, basit muhakemenin istisna olduğu ve istisnaların

⁶¹ Gözler, s. 315, 317, 318, 320.

⁶² Burada esas meseleyi, basit muhakemenin uygulanmasına karar verildikten sonra mahkûmiyet hükmü kurulmuşsa bu hükmün içeriğini oluşturan sonuç cezadan 1/4 oranında indirim yapılacak olması teşkil etmektedir. Örnekten hareket edildiğinde, kovuşturma evresinde artık 19 yaşında olan Bay A'nın dosyası için basit muhakemenin uygulanmasına karar verilebilecek ve cezasında 1/4 oranında indirim yapılabilecektir. Buna karşılık, kovuşturma evresinde 16 yaşında olan Bay A'nın dosyası için basit muhakemenin uygulanmasına karar verilemeyecek, hâliyle cezasından 1/4 oranında indirim yapılması da söz konusu olmayacaktır. Anlaşılabileceği üzere, burada ortaya bir ceza adaletsizliği çıkmaktadır. Öğretide Değirmenci, yaş küçüklüğü hâlinde, seri muhakemenin de uygulanamayacağı göz önüne alındığında, bu adaletsizliğin seri muhakeme açısından da geçerli olduğunu; fakat bunun seri muhakemede cezanın belirlenmesinde, yalnızca TCK m. 61/1 dikkate alınması, dolayısıyla yaş küçüklüğüne istinaden indirim yapılmadan temel cezanın belirlenmesi yoluyla ortadan kalkabileceğini ifade etmektedir. Hâlbuki basit muhakemede, cezanın belirlenmesi hususunda TCK m. 61'in tamamına atıfta bulunulmuştur. Bu nedenle, yine örnekten hareket edildiğinde, kovuşturma evresinde artık 19 yaşında olan Bay A'nın dosyası için basit muhakemenin uygulanmasına karar verilip, hakkında mahkûmiyet hükmü kurulduğunda, mezkûr hükmün içeriğini oluşturan cezadan, Bay A'nın suçu işlediği sırada yaş küçüklüğü hâli söz konusu olduğu için, yaş küçüklüğü dolayısıyla indirim yapılmış olacak, sonuç cezadan da 1/4 oranında indirim yapılacaktır. Kovuştur-

dar yorumlamaya tabi tutulduğu tespitinden hareketle, burada, basit muhakemenin uygulanmasına karar verilemeyeceği, muhakemenin, genel hükümlere göre yürütülmesi gerektiği kabul edilmelidir.⁶³ Keza, CMK m. 251/8'e göre, basit muhakeme kapsamında olan bir suçun, bu kapsamda olmayan bir suçla birlikte işlenmesi hâlinde, kapsamdaki suç açısından da artık basit muhakemenin uygulanmasına karar verilemeyecektir. Buradaki *birlikte* ibaresinin ne şekilde yorumlanacağı, bir mesele teşkil etmektedir. Örneğin, aynı sanık tarafından işlenmiş suçlar birlikte işlenmiş olarak kabul edilebileceği gibi, uzlaştırma müessesesi için 7188 numaralı Kanun m. 26 ile CMK m. 253/3'e eklenen *aynı mağdura karşı* ibaresinden hareketle, aynı mağdura karşı işlenmiş suçlar ancak birlikte işlenmiş kabul edilebilir. Kanaatimizce, yine tespitten hareket edilerek, ister aynı sanık tarafından ister aynı mağdura karşı işlenmiş olmadan kaynaklanan birliktelik olsun, herhangi bir birliktelik hâlinin varlığı söz konusu olduğu takdirde, basit muhakemenin uygulanmasına karar verilemeyeceği, muhakemenin genel hükümlere göre yürütülmesi gerektiği kabul edilmelidir.⁶⁴

ma evresinde henüz 16 yaşında olan Bay A'nın dosyası için basit muhakeme kararı verilemeyecek, böylece onun cezasındaki indirim yalnızca yaş küçüklüğünden olacaktır. Bk. Değirmenci, s. 43. Kanaatimizce bu adaletsizlik yine de hâkimin, TCK m. 61'e göre cezaı belirlerken, bu durumu gözetenek temel cezaı belirlemesi yoluyla çözülebilir. Nitekim aynı yönde bk. Değirmenci, s. 43. Mamafih, bu da her dosyada bu durumun ayrıca gözetilmesi şeklinde bir külfete, yani çözümleri gereken ayrı bir meseleye sebebiyet verecektir. Anlaşılabileceği üzere, meselenin kaynağı, basit muhakemenin uygulanmasına karar verildikten sonra mahkûmiyet hükmü kurulacaksa sonuç cezadan 1/4 oranında indirim yapılacak olmasıdır. Bu indirim, basit muhakemenin, maddi ceza hukuku veya muhakeme hukuku müessesesi olma noktasında, hukuki niteliğini de etkilemekte ve lehe kanun uygulaması bakımından tartışmalı durumlar ortaya çıkarmaktadır. Kanaatimizce aşagıda tekrar değinileceği üzere, adaletsizliklere yol açan bu indirimin kaldırılması gerekmektedir.

⁶³ Böyle bir yorumlama yapıldığında, bir önceki dipnotta belirtilen adaletsizlik giderilmiş olmaktadır. Bu durumda ister suçun işlendiği sıradaki yaş küçüklüğü olsun ister kovuşturma evresinde sanığın (aynı zamanda tabii olarak suç işlediği sıradaki) yaş küçüklüğü hâli söz konusu olsun, bu dosyalar açısından basit muhakemenin uygulanmasına karar verilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, bir önceki dipnotta, 1/4'lük indirim oranı hususunda serdedilen görüşümüz hâlen mahfuzdur; zira indirim oranı, basit muhakemeye ilişkin hükümlerin zaman bakımından uygulanmasında açıklanacağı üzere, yalnızca bu hususta bir adaletsizliğe sebebiyet vermemektedir.

⁶⁴ Öğretide Değirmenci, CMK m. 253/3'e eklenen aynı mağdura karşı ölçütünün, basit muhakeme açısından önem arz etmeyeceği ifadesiyle, aynı yönde görüş ileri sürmektedir. Bk. Değirmenci, s. 44; Ayrıca bk. Karakehya/İnce Tunçer, s. 129.

III. BASİT MUHAKEMEYE İLİŞKİN HÜKÜMLERİN ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASI

7188 numaralı Kanun m. 31 ile CMK'ya eklenen Geçici Madde 5/1-c'ye göre, basit muhakemeye ilişkin hükümler, 01.01.2020 tarihinden itibaren uygulanacaktır. Bununla birlikte, bu tarih itibarıyla, kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalar açısından basit muhakeme uygulanamayacaktır.⁶⁵

Muhakeme hukuku normlarının zaman bakımından uygulanmasında, kaide, diğer hukuk disiplinlerinde olduğu gibi, derhâl uygulanma ilkesidir.⁶⁶ Maddi ceza hukuku normlarının zaman bakımından uygulanmasında da kaide, derhâl uygulanma ilkesi olduğu hâlde, lehe olan hükümler söz konusu olduğunda, bunların geriye yürütülmesi mümkündür hatta bunların geriye yürütülmesi gerekir.⁶⁷ Bir normun, maddi ceza hukuku normu mu yoksa muhakeme hukuku normu mu olduğu hususu, bu anlamda çözülmesi gereken bir meseleyi teşkil etmektedir. İfade edilmelidir ki, bir normun, TCK'da bulunması, tek başına, bu norm ile düzenlenen müessesenin maddi ceza hukuku müessesesi olduğu anlamına gelmediği gibi, CMK'da bulunması da tek başına, bu norm ile düzenlenen müessesenin ceza muhakemesi huku-

⁶⁵ 7188 numaralı Kanun m. 31 - "5271 sayılı Kanun'a aşağıdaki geçici madde eklenmiştir. "Geçici Madde 5 - (1) Bu maddeyi ihdas eden Kanun'la; ... c) ... 251 ve 252'nci maddelerde düzenlenen basit yargılama usulüne ilişkin hükümler, 1/1/2020 tarihinden itibaren uygulanır. d) 1.1.2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalarda ... basit yargılama usulü uygulanmaz."

⁶⁶ Tosun, C. İ: Genel Kısım, s. 127, 128; Ahmet Gökçen/Mehmet Emin Alşahin/Kerim Çakır, Ceza Muhakemesi Hukuku - I -, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 51; Cumhur Şahin/Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku -I-, 11. bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 52; Fatih Selami Mahmutoglu/Serra Karadeniz, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi, Beta Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 88; Karakehya, s. 70, 71.

⁶⁷ Kayıhan İçel, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yenilenmiş 5. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 119, 120; Zeki Hafızogulları/Muharrem Özen, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. baskı, US-A Yayıncılık, Ankara 2019, s. 31; Timur Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 15. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 137; Bahri Öztürk/Mustafa Ruhan Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 20. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 141, kn. 201, s. 144, 145, kn. 206; İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 140, 141, 142; Mahmut Koca/İlhan Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 77; Fatih Birtok, Tamamı Örnek Olaylarla Açıklanmış Ceza Hukuku (Genel Hükümler) Temel Bilgiler, 6. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 82-84.

ku müessesesi olduğu anlamına gelmemektedir. Meselenin çözülmesi için başvurulacak kriter, norm, suçun varlık şartlarını, yani bir ifadeyle, unsurlarını, suça uygulanması gereken yaptırımın türünü ve özelliklerini belirlemeye yönelik ise maddi ceza hukuku normu; kanunda belirlenen yaptırımın, bir suç işlendiğinde, bunu işlediği sanılan/bunu işlediği tespit edilen kimseye ulaşmasını sağlayan faaliyetler bütününü düzenlemeye yönelik ise muhakeme hukuku normu olduğunun kabul edilmesidir.⁶⁸ Bir normun, devletin cezalandırma yetkisi ile ilgili olması, örneğin, bu yetkinin kullanılamaması sonucunu doğuran bir müesseseye ilişkin olması hâlinde de bir maddi ceza hukuku normu söz konusu olacaktır. Bununla birlikte, bazı müesseselerin, maddi ceza hukuku veya ceza muhakemesi hukuku müessesesi olmak bakımından, karma bir niteliğe sahip olduğu Yargıtay içtihatlarında ifade edilmektedir. Söz konusu içtihatlarda, CMK'da düzenlenen bazı müesseselerin, mezkûr özelliği haiz olmalarına binaen maddi ceza hukuku müessesesi olma yönünün de bulunduğu; bunun bir sonucu olarak, bu müesseselerde, lehe kanun uygulaması yapılabileceği görüşü serdedilmiştir.⁶⁹

Basit muhakeme, maddi ceza hukuku veya ceza muhakemesi hukuku müessesesi olma bakımından ele alındığında, bunun, bir ceza muhakemesi hukuku müessesesi olduğu ifade edilmelidir. Çünkü basit muhakemeye ilişkin düzenleme, yukarıdaki gerekçede belirtildiği gibi, yaptırımın, kişiye ulaşmasını sağlayan faaliyetler bütününü düzenleyen bir normdur. Bu nedenle, basit muhakemeye ilişkin düzenlemelerin zaman bakımından uygulanmasında, bunların lehe veya aleyhe olduğuna bakılmaksızın, derhâl uygulanma ilkesi geçerli olacaktır. Önemle ifade edilmelidir ki, basit muhakemeye ilişkin hükümlerin zaman bakımından uygulanması hususunda, yukarıda zikredildiği gibi, 7188 numaralı Kanun'da açık hükümler bulunmaktadır. 7188 numara-

⁶⁸ Nevzat Toroslu/Haluk Toroslu, Ceza Hukuku Genel Kısım, 25. baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2019, s. 33, 34.

⁶⁹ Örneğin uzlaştırma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması müesseselerinin, devlet ile fail arasındaki ceza ilişkisinin sona ermesine yol açması sebebiyle bu kapsamda zikredilmesi mümkündür. Bilgi ve bu husustaki Yargıtay içtihatları için bk. Hamide Zafer, Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1 - 75, 7. baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 111, 112; Centel/Zafer, s. 873; Seydi Kaymaz/Hasan Tahsin Gökcan, Uzlaştırma ve Önödeme, 2. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007, s. 53, s. 53'te dn. 25.

lı Kanun m. 31 ile CMK'ya eklenen Geçici Madde 5/1-c'ye göre, basit muhakemeye ilişkin hükümler, 01.01.2020 tarihinden itibaren uygulanacaktır. Bununla birlikte, bu tarih itibarıyla, kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalar açısından basit muhakeme uygulanamayacaktır. Bu hükümler olmasaydı dahi hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalar bakımından, basit muhakemenin uygulanması, buna ilişkin hükümler dolayısıyla mümkün olmayacaktı. Burada yalnızca kovuşturma evresine geçilmiş dosyalarla ilgili sınırlama olmasaydı, basit muhakemenin uygulanabilip uygulanamayacağı tartışılabilecektir. Eğer kovuşturma evresine geçildikten sonra, duruşma hazırlığı işlemleri yapılmış hatta duruşmanın bir oturumu da gerçekleşmişse bu takdirde, tüm bu işlerin gereksiz yere yapılması sonucunu doğuracağı, bu nedenle makul olmayacağı için mahkeme, artık basit muhakemeye başvurmuyacaktı. Öz bir ifadeyle, basit muhakemeye ilişkin hükümlerin zaman bakımından uygulanması ile ilgili tüm tartışmalar, CMK'ya eklenen Geçici Madde 5/1-c, d nedeniyle ortadan kalkmaktadır. Basit muhakeme, CMK Geçici Madde 5/1-d'ye göre, 01.01.2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş dosyalar bakımından uygulanamayacağına ve CMK m. 2/1-f'ye göre, kovuşturma evresi, iddianamenin kabulü ile başladığına göre, mezkûr tarih itibarıyla iddianamenin düzenlenip mahkemesine verilmiş olmakla birlikte henüz değerlendirilme aşamasında bulunduğu dosyalar bakımından basit muhakemenin uygulanmasına karar verilmesi mümkündür.⁷⁰

Kanaatimizce, basit muhakemeye ilişkin hükümlerin zaman bakımından uygulanmasında sorun teşkil edecek esas husus, CMK m. 251/3'e göre, basit muhakemenin uygulanması üzerine mahkûmiyet kararı verilmesi hâlinde, sonuç cezanın dörtte bir oranında indirilecek olmasıdır. Sonuç ceza üzerinden gerçekleştirilecek dörtte bir oranındaki indirim, devletin cezalandırma yetkisi ile ilgili olup, yaptırımın, suç işlediği düşünülen/sanılan/suç işlediği tespit edilen kişiye ulaşmasını sağlayan süreçteki faaliyetlere ilişkin değildir. Daha açık ifadeyle, bu indirim, maddi ceza hukuku alanında bir değer taşımaktadır.⁷¹ Nite-

⁷⁰ Aldemir, s. 302; Değirmenci, s. 49; Kezer, s. 105.

⁷¹ Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin, 28.09.2020 tarihli ve Esas: 2020/1515, Karar: 2020/11589 numaralı kararında, aynı hususa işaret edilmiştir: "Basit yargılama usulüne dair esasları düzenleyen CMK'nin 251/3. maddesinin sadece bir usul

kim Anayasa Mahkemesi, 25.06.2020 tarihli ve Esas: 2020/16, Karar: 2020/33 numaralı kararı ile “25. Bu kapsamda bazı yargılama usulü kural-ları, kovuşturulan fiiller için öngörülen ceza miktarlarını etkileyebilmektedir. Ceza miktarını etkileyen yargılama kurallarında failin lehine olan düzenle-melerin geçmişe uygulanmaması, suçta ve cezada kanunilik ilkesiyle bağdaş-maz. Düzenlemelerin yer aldığı kanunların onların yorumlanmasında öneme sahip olmakla birlikte anayasal ilkelerin uygulanmasında belirleyici değildir. Dolayısıyla ceza miktarının üzerinde fail lehine bir etki oluşturan ceza muha-kemesi kurallarının da geçmişe uygulanması suçta ve cezada kanunilik ilke-sinin bir gereğidir. 26. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de Sözleşme’nin 7. maddesinin birinci paragrafına ilişkin içtihadında ceza muhakemesi kurallarının derhâl uygulanmasının makul olduğunu kabul et-mekle birlikte cezai yaptırım gerektiren fiiller için öngörülen cezanın süre-sine etki eden yargılama usulü kurallarının da Sözleşme’nin 7. maddesinin birinci paragrafının kapsamında olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda AİHM ceza süresini azaltan yargılama usulü kurallarının fail lehine uygulanması gerektiğine karar vermiştir ... 27. İtiraz konusu kural belirli bir tarihten önce kovuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarda basit yargılama usulünün uy-gulanamayacağını öngörmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere Kanun’un 251. maddesinin (3) numaralı fıkrası basit yargılama usulünün uygulanması sonucunda mahkûmiyet kararı verildiği takdirde verilecek sonuç cezada dört-te bir oranında indirim yapılmasını öngörmektedir. Buna göre itiraz konusu kural yargılama aşamasında olup henüz hüküm kurulmamış dolayısıyla yeni bir yargılama usulünün uygulanabileceği dosyalarda ceza miktarı üzerinde fail lehine etkisi olan basit yargılama usulünün belirli bir tarihten sonra ko-vuşturma aşamasına geçilmiş dosyalarla sınırlı olarak uygulanmasını öngör-mek suretiyle Anayasa’nın 38. maddesini ihlal etmektedir” şeklindeki ge-rekçelere istinaden, CMK’ya eklenen Geçici Madde 5/1-d’de yer alan, kovuşturma evresine geçilmiş ibaresinin, basit muhakeme yönünden Anayasa’ya aykırı olduğuna ve bu ibarenin iptaline karar vermiştir.⁷²

hükmü olmadığı, aynı zamanda maddi ceza hukukuna dair bir hüküm olduğu ... anlaşılmakla ...” (Karar, Legalbank Programından alınmıştır, Erişim Tarihi: 07.02.2021.).

⁷² <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2020/33?EsasNo=2020%2F16&KararAramaRaporu=1>, Erişim Tarihi: 07.02.2021. Nitekim İHAM, AYM’nin yukarıda zikredilen iptal kararında da atfı yaptığı Scoppola/İtalya davasında, hangi kanunda yer alırsa alsın, hapis cezasının süresine ilişkin bir kuralın, maddi ceza hukuku kuralı olduğunu; bu bağlamda, hapis cezasının süresinin daha az olarak düzenlendiği kuralın yani lehe olan kuralın uygulanması gerektiğini ifade

Bu durumda, artık 01.01.2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş dosyalarda basit muhakemenin uygulanmasına karar verilebileceği gibi, Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin çeşitli kararlarında da belirtildiği üzere, istinaf ve temyiz incelemesi aşamasında bozularak ilk derece mahkemesine tekrar gönderilen dosyalarda, CMK'nın Tanımlar başlıklı 2. maddesinde kovuşturma evresi, iddianamenin kabulü ile başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre olarak tanımlandığı yani kanun yolları aşaması da bu evreye dâhil olduğu için, basit muhakemenin uygulanmasına karar verilebilecektir.⁷³

etmiştir. Bk. <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-2852538-3141908>, Erişim Tarihi: 07.02.2021; Ayrıca bk. Doğru/Nalbant, s. 862.

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararının isabetli olduğu yönünde bk. Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 913; Centel/Zafer, s. 1026, 1027.

- ⁷³ Bu bağlamda, Yargıtay uygulamasının, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı doğrultusunda şekillendiğinin söylenmesi mümkündür. Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin, 28.09.2020 tarihli ve Esas: 2020/1515, Karar: 2020/11589 numaralı kararında, şu ifadeler yer almaktadır: "Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararından açıkça anlaşılabileceği üzere, Anayasa'nın "Temel Hak ve Ödevler" başlıklı ikinci kısmının "Kişinin Hak ve Ödevleri" başlıklı ikinci bölümünde yer alan "suç ve cezalarla ilişkin esaslar" başlıklı 38. maddesinde düzenlenen "suçta ve cezada kanunilik" ilkesinin bir gereği olan "lehe kanun" ilkesinin", gerek iddianamenin kabulünden başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar devam eden kovuşturma sürecinde gerekse hükmün kesinleşmesinden başlayıp tamamen infaz edilene kadar uygulanması Anayasal bir zorunluluktur. ... Anayasa Mahkemesi'nin ilgili kararının sadece ilk derece mahkemelerinde görülmekte olan dosyalar açısından değil, hükmeye bağlanan, istinaf ve temyiz incelemesi aşamasında bulunan dosyalar için de uygulanması, Anayasa'nın 90/5. maddesinin bir gereğidir. ... AİHM Büyük Dairesi'nin 17.09.2009 tarihinde verdiği Scoppola-İtalya kararında, ceza miktarını azaltan yargılama usulü kurallarının fail lehine geçmişe etkili olarak uygulanması gerektiğine ve Sözleşme'nin 7. maddesinin bu hususu kapsadığına hükmedilmiştir. // CMK'nın "tanımlar" başlıklı 2. maddesinde açıkça yazılı olduğu üzere, "kovuşturma" kavramının; iddianamenin kabulü ile başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade etmesi, dolayısıyla istinaf ile temyiz inceleme aşamalarını da kapsamı karşısında, temyiz aşamasında olan dosyaların da kovuşturma evresine geçilmiş dosyalar olarak kabulü gerektiği açıktır. Keza, 01.01.2020 tarihinden önce hükme bağlanarak temyiz incelemesinde olan dosyaların "basit yargılama usulü"nün uygulanması dışındaki gerekçelerle bozulması halinde hükme bağlanmamış sayılacağı, bozma üzerine ilk derece mahkemesince "basit yargılama usulü"nün uygulanmasının imkân dahilinde olabileceği, bu durumun da aynı tarihlerde suç işleyen veya ceza dosyaları hükme bağlanan sanıklar arasında eşitsizliğe neden olan uygulamalara sebep olabileceği de değerlendirilmiştir. // Basit yargılama usulüne dair esasları düzenleyen CMK'nın 251/3. maddesinin sadece bir usul hükmü olmadığı, aynı zamanda maddi ceza hukukuna dair bir hüküm olduğu, bu nedenle basit yargılama usulünün yürürlük tarihini gösteren Geçici 5/(1)-d. maddesinde yazılı "hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalar yönünden" kısmının Anayasa ve uluslararası sözleşme metinlerinde düzenlenen "suç ve cezaların kanuniliği" ve "lehe kanun" ilkele-

Mamafih, bahis konusu indirimin, maddi ceza hukukuna ilişkin değer taşıyıp taşımadığından ziyade, adaletli olmayan uygulamalara yol açacak olması sebebiyle tartışılması gerekmektedir. Şöyle ki, ceza uyuşmazlığının basit muhakeme yoluyla çözülmesi hususunda, mahkeme, takdir yetkisini haizdir.⁷⁴ Bu durumda, örneğin, basit muhakeme kapsamında olan bir suça ilişkin ceza uyuşmazlığını bir mahkeme basit muhakemenin uygulanmasına karar vererek ve bu yolla, diğer bir mahkeme ise genel hükümlere göre muhakeme yürüterek çözecektir. Her iki mahkeme de mahkûmiyet hükmü kuracak olursa basit muhakeme ile uyuşmazlığı çözen mahkeme, sonuç cezadan 1/4 oranında indirim yapacaktır. Bunun ise sanıklar arasında bir adaletsizliğe yol açacağı açıktır. Fazla olarak, mezkûr adaletsizlik görüşünü izale edecek mantıklı, makul bir gerekçe ileri sürülmesi de mümkün değildir. Yine örneğin, basit muhakemeye ilişkin hükümlerin zaman bakımından uygulanmasındaki açık düzenleme nazarı itibara alındığında, 01.01.2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş bir dosya hakkında basit muhakemenin uygulanmasına karar verilemeyecek, bu tarih itibarıyla, iddianamenin değerlendirilme aşamasında olduğu bir dosya hakkında ise buna karar verilebilecektir. Buna göre, her iki dos-

rine aykırı olduğu, Anayasa'ya ve ülke olarak tarafı olduğumuz temel haklara dair uluslararası sözleşmelere (ve özellikle AİHS'ye) aykırı bu durumun Yüksek Yargıtay tarafından dikkate alınması gerektiği anlaşılmakla, // Mahkemece sanık lehine sonuç doğurabilecek nitelikteki "basit yargılama usulünün" uygulanması şartları yönünden sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesi zorunluluğu, // Bozmayı gerektirmiş ve temyiz bu itibarla yerinde görülmüş olduğundan, hükmün 5320 sayılı Kanun'un 8/1. maddesi gereğince uygulanması gereken 1412 sayılı CMUK'un 321. maddesi uyarınca bozulmasına, yargılamanın bozma öncesi aşamadan başlayarak sürdürülüp sonuçlandırılmak üzere dosyanın mahkemesine gönderilmesine, 28/09/2020 tarihinde oybirliğiyle karar verildi". Yargıtay'ın aynı yöndeki diğer kararları için bk. Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin, 21.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/2938, Karar: 2020/20209 numaralı kararı; Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin, 21.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/3239, Karar: 2020/20275 numaralı kararı; Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin, 22.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/2335, Karar: 2020/20459 numaralı kararı; Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin, 22.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/2952, Karar: 2020/20460 numaralı kararı; Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin, 22.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/2883, Karar: 2020/20456 numaralı kararı; Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin, 22.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/4620, Karar: 2020/20491 numaralı kararı; Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin, 22.12.2020 tarihli ve Esas: 2019/49, Karar: 2020/20425 numaralı kararı. (Kararlar, Legalbank Programından alınmıştır, Erişim Tarihi: 07.02.2021.)

⁷⁴ Değirmenci, s. 38, 45, 49; Aldemir, s. 314, 315 (Yazar, mahkemece bu hususta bir karar verilmeden basit muhakemenin uygulanmasına geçilemeyeceğini ifade etmektedir. Bk. Aldemir, s. 315.); Kızıllarslan, s. 1914; Kezer, s. 73, 80, 105.

yadaki suçun, basit muhakeme kapsamında olduğu ve mahkemeler tarafından mahkûmiyet hükmü kurulacağı varsayıldığında, birindeki hükümde 1/4 oranında indirim yapılamayacak, diğerinde ise yapılabilecektir. Kanaatimizce basit muhakeme açısından kabul edilen 1/4 oranındaki indirimin herhangi bir hukuki mesnedi bulunmadığı gibi,⁷⁵ belirtildiği üzere adaletsizliklere sebebiyet veren bu indirimle ilişkin düzenlemenin ilga edilmesi gerekmektedir.

IV. BASİT MUHAKEMENİN UYGULANMASININ KOŞULLARI

1. Hüküm Kuracak Mahkemenin Asliye Ceza Mahkemesi Olması

Basit muhakemenin uygulanmasına yalnızca asliye ceza mahkemesi tarafından hüküm kurulabilecek bir dosya ile ilgili olarak ve bu mahkeme tarafından karar verilebilecektir. Asliye ceza mahkemesi, basit muhakemenin uygulanmasına karar vermek bakımından takdir yetkisini haizdir.⁷⁶ Belirtilmelidir ki, 1982 Anayasası m. 141/3'teki⁷⁷ ve CMK m. 34/1'deki⁷⁸ amir hükümler gereğince, asliye ceza mahkemesinin, basit muhakemenin uygulanması yönündeki kararını gerekçeli

⁷⁵ Öğretide Centel/Zafer, 1/4'lük ceza indiriminin, "savunma hakkının sınırlandırılmasının, tanıklara soru sorma hakkından, çelişmeli ve aleni yargılamadan vazgeçilmesinin yani adil yargılanma kapsamındaki bu haklardan vazgeçilmesinin ödülü olarak öngörülmüş olduğu izlenimi" uyandırdığını ifade etmektedir. Bk. Centel/Zafer, s. 1029; "Yani çelişme ve silahların eşitliğinden vazgeçilmesi(ne) ... karşılık cezada dörtte bir oranında indirimle gidilmektedir". Bk. Murat Balcı, "Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri Işığında Seri ve Basit Muhakeme Usulü", 10 Şubat 2020 Pazartesi Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında Tebliğler, Editörler: Murat Balcı/Handan Oruç Ömeroğlu/Hüseyin Şık/Hüseyin Aydın/Destan Çakıroğlu/Alev Özeroğlu/Şölen Çakıroğlu, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 78.

⁷⁶ Değirmenci, s. 38, 45; Aldemir, s. 314, 315 (Yazar, mahkemece bu hususta bir karar verilmeden basit muhakemenin uygulanmasına geçilemeyeceğini ifade etmektedir. Bk. Aldemir, s. 315.); Kızılarıslan, s. 1914 (Yazar, bu hâliyle basit muhakemenin ihtiyari bir karakter taşıdığını ifade etmektedir. Bk. Kızılarıslan, s. 1914.); Kezer, s. 105. Öğretide Kızılarıslan, asliye ceza mahkemesinin, basit muhakemenin uygulanmasına karar verirken, Cumhuriyet savcısının da görüşünün alınmasının uygun olacağını ifade etmektedir. Bu görüşünün gerekçesi olarak, Cumhuriyet savcılarının açtıkları davaları takiplerinin ve bu davalara katılımlarının engellenmemesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bk. Kızılarıslan, s. 1948.

⁷⁷ 1982 Anayasası m. 141/3 - "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır".

⁷⁸ CMK m. 34/1 - "(1) Hâkim ve mahkemelerin her türlü kararı, karşı oy dâhil, gerekçeli olarak yazılır".

olarak vermesi gerekmektedir. Burada bir mesele teşkil edecek husus, mahkemenin, basit muhakemenin uygulanması yönündeki kararının gerekçesinin içeriğidir. Öğretide mahkemenin vicdani kanaatinin oluşması için ayrıca delil ikamesine ihtiyaç duyulmayan durumlarda basit muhakemenin uygulanması kararının verilebileceği ifade edilmiştir.⁷⁹ Bu koşul, basit muhakemenin uygulanmasındaki ceza miktarı koşulu ile ilgilidir. Şöyle ki, basit muhakeme, ancak adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda uygulanabilecektir. 5235 numaralı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m. 11 hükmüne göre,⁸⁰ bu tür suçlarda dava asliye ceza mahkemesinde görülecektir. Sonuç itibarıyla, basit muhakemeye, ancak asliye ceza mahkemesi tarafından hüküm kurulabilecek bir dava ile ilgili olarak ve bu mahkeme tarafından karar verilebilecektir.⁸¹

⁷⁹ Değirmenci, s. 45.

⁸⁰ 5235 numaralı Kanun m. 11 – “Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, sulh ceza hâkimliği ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere asliye ceza mahkemelerince bakılır”. Aynı Kanun’un 12. maddesinde, ağır ceza mahkemesinin görevi ise şu şekilde belirtilmiştir: “Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, Türk Ceza Kanunu’nda yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmî belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları, Türk Ceza Kanunu’nun İkinci Kitap Dördüncü Kısımının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332’nci maddeler hariç) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay’ın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler, askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler ile çocuklara özgü kovuşturma hükümleri saklıdır”. Bu durumda, on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlara ilişkin davalar ağır ceza mahkemelerinde görüleceğine göre, on yıldan az, keza, basit muhakeme açısından bakıldığında, iki yıl ve daha az hapis cezasını gerektiren suçlara ilişkin davalar, asliye ceza mahkemesinde görülecektir.

⁸¹ Öğretide Karakehya/İnce Tunçer’e göre, kanuni düzenlemede açıkça asliye ceza mahkemesi zikredildiği için yargılanacak kişilerin niteliğinden kaynaklı olarak, normalde asliye ceza mahkemesinde görülecek olan ve basit muhakemenin uygulanmasının diğer koşullarını sağlayan bir uyumazlığı çözme görevinin ilk derece mahkemesi olarak Yargıtay’ın ilgili ceza dairesine veya Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesi’ne verildiği hâllerde, bu mahkemelerin, basit muhakemenin uygulanmasına karar vermesi mümkün değildir. Bk. Karakehya/İnce Tunçer, s. 116.

2. İddianamenin Kabul Edilmiş Olması

CMK m. 251/1'e göre, asliye ceza mahkemesi tarafından basit muhakemenin uygulanmasına, iddianamenin kabulünden sonra karar verilebilecektir.⁸² Bu durumda, mahkemeye sunulan bir iddianamenin henüz değerlendirilmesi aşaması söz konusuysa basit muhakemenin uygulanmasına karar verilemeyecektir. Öğretide bir görüşe göre, mahkemenin, basit muhakemenin uygulanması kararını, iddianamenin kabulü kararı ile birlikte vermesi mümkündür.⁸³ İddianamenin kabulü kararı bakımından farklı ihtimallerin söz konusu olduğunun belirtilmesi gerekir. İlk ihtimal, CMK m. 174'e göre, mahkeme tarafından, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren on beş gün içinde bu kararın verilmesidir. İkinci ihtimal, CMK m. 174/3'e göre, bu süre içinde iade edilmeyen iddianamenin kabul edilmiş sayılacağı belirtilmiş olmakla birlikte, yine de iddianamenin kabulüne yönelik ayrıca bir karar verilmesidir. Nitekim kovuşturma evresi, iddianamenin kabulü ile başlayacağı, keza, kamu davasının açılması, iddianamenin kabulü üzerine söz konusu olacağı için mahkeme tarafından, bu süre içerisinde kabul edilmeyen iddianame açısından dahi açıkça iddianamenin kabulü kararı verilmesi gerekir.⁸⁴ Üçüncü ihtimal, CMK m. 174 hükümlerine göre, iddianamenin iadesi müessesesi söz konusu olduktan sonra, koşullarının oluşması nedeniyle mahkeme tarafından iddianamenin kabulü kararı verilmesidir.

3. Suçun Soyut Cezasının Adli Para Cezası ve/veya Üst Sınırı İki Yıl veya Daha Az Süreli Hapis Cezası Olması

Basit muhakemenin uygulanmasına karar verilebilmesi için muhakemenin konusu, adli para cezası ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren bir suç olmalıdır. 7188 numaralı Kanun ile CMK'ya dâhil edilen bir diğer muhakeme türü olan seri muhakemede, bu muhakemenin uygulanabileceği suçlar tek tek sayılmak

⁸² Değirmenci, s. 49; Aldemir, s. 315, 331; Kızıllarslan, s. 1947.

⁸³ Aldemir, s. 315; Değirmenci, s. 45.

⁸⁴ Mine Güliz Baykal, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 134; Burcu Ertem, Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, s. 179, 180.

suretiyle belirtildiği hâlde, basit muhakemede yalnızca suçun kanuni tanımında gösterilen soyut ceza bakımından bir belirleme yapılmıştır.⁸⁵ Buna göre, suçun kanuni tanımında gösterilen soyut ceza, adli para cezası ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezası olmalıdır. Ve/veya şeklindeki bağlaç kullanımından hareket edildiğinde, basit muhakemenin uygulanmasına karar verilebilecek suçlar,

- yalnızca adli para cezasını gerektiren suçlar,
- üst sınırı iki yıl veya daha az süreli olması koşuluyla yalnızca hapis cezasını gerektiren suçlar,
- adli para cezası ile üst sınırı iki yıl veya daha az süreli olması koşuluyla hapis cezasının seçenek olarak öngörüldüğü suçlar,
- adli para cezası ile üst sınırı iki yıl veya daha az süreli olması koşuluyla hapis cezasının birlikte öngörüldüğü suçlar olabilir.⁸⁶

Öğretide hapis cezasının üst sınırına ilişkin belirlemede, 5235 numaralı Kanun m. 14⁸⁷ hükmünün kıyasen uygulanması ve suçun daha az veya daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hâllerinin göz önüne alınmaması gerektiği ifade edilmektedir.⁸⁸ Aynı görüşe göre, eğer söz konusu hâller açısından bağımsız bir ceza öngörülmüşse basit muhakemenin uygulanabilip uygulanamayacağı belirlenirken artık bu ceza nazarı itibara alınmalıdır.⁸⁹ Kanaatimizce, nitelikli hâller açısından bağımsız bir cezanın öngörüldüğü hâllerin âdeti bağımsız bir suç vasfı varmış gibi düşünülmemeli, nitelikli hâller karşılığında bağımsız bir

⁸⁵ Kızılarıslan, s. 1913; Kezer, s. 74, 110; Çınar, s. 56; Değirmenci, s. 40, 43; Yılmaz/Apiş, s. 88.

⁸⁶ Aldemir, s. 303; Değirmenci, s. 43.

⁸⁷ 5235 numaralı Kanun m. 14 - “Mahkemelerin görevlerinin belirlenmesinde ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenler gözetilmeksizin kanunda yer alan suçun cezasının üst sınırı göz önünde bulundurulur”.

⁸⁸ Şahin/Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku -I-, s. 247; Karakehya/İnce Tunçer, s. 118; Aldemir, s. 303; Değirmenci, s. 43. Öğretide Aldemir’in verdiği bir örneğe göre, hakaret suçu, TCK m. 125/1’e göre, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasını gerektirmektedir. TCK m. 125/4’e göre, hakaretin alenen işlenmesi hâlinde, bu ceza altıda biri oranında artırılacaktır. Mamafih, hakaret suçunun basit muhakeme kapsamında olması nedeniyle, daha fazla ceza verilmesini gerektiren nitelikli hâl olarak, TCK m. 125/4 dikkate alınmaksızın, suçun alenen işlenmesi hâlinin de basit muhakeme kapsamında olduğu kabul edilmelidir. Bk. Aldemir, s. 303.

⁸⁹ Şahin/Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku -I-, s. 247; Karakehya/İnce Tunçer, s. 118; Değirmenci, s. 43.

cezanın öngörüldüğü hâllerde de nitelikli hâller karşılığında yapılacak artırımın oran olarak belirtildiği hâllerde de eğer hapis cezasının üst sınırı, basit muhakemenin kapsamı dışında kalıyorsa istisna niteliğindeki bir kurum olduğu için basit muhakeme uygulanmamalıdır.⁹⁰

4. Yaş Küçüklüğü, Akıl Hastalığı, Sağır ve Dilsizlik Hâllerinin veya Soruşturma veya Kovuşturma Yapılması İzne veya Talebe Bağlı Suçların Bulunmaması

CMK m. 251/7'ye göre, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hâlleri veya soruşturma veya kovuşturma yapılması izne veya talebe bağlı suçlar bulunduğu takdirde, basit muhakemenin uygulanması mümkün değildir. Madde gerekçesinde, bu hâllerde, faillerin özel durumları sebebiyle elde edilen delillerin duruşmada tartışılmasının ve taraf beyanlarının bizzat hâkim tarafından alınmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir. Anlaşılabileceği üzere, bu hâllerde, çelişme ilkesine tam riayet edilmesi gerekmektedir. Bu gereklilik ise delillerin mutlaka duruşmada tartışılması ve taraf beyanlarının sözlülük ilkesine uygun bir şekilde bizzat hâkim tarafından alınması şeklinde ikinci bir gerekliliği ortaya çıkarmaktadır. Böylelikle, kanun koyucu, çelişmeli muhakeme ilkesinin ve duruşmanın önemini, çelişme ilkesinin ise en yoğun bir şekilde duruşmada gerçekleşebileceğini kabul etmiş olmaktadır. Bu hususa, basit muhakemeye, muhakemenin adalet özelliği açısından yöneltilen eleştirilerde işaret edilmiştir.

5. Basit Muhakeme Kapsamında Olan Bir Suç ile Bu Kapsamda Olmayan Bir Suçun Birlikte Muhakemenin Konusunu Oluşturmaması

CMK m. 251/8'de, basit muhakemenin koşullarından biri de "*Basit yargılama usulü, bu kapsama giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde uygulanmaz*" şeklinde ifade edilmiştir. Kanaatimizce, koşul, iddianamede, basit muhakeme kapsamında olan bir suç ile bu kapsamda olmayan bir suçun birlikte konu edilmiş olması şeklinde anlaşılmalıdır. Aksi takdirde, 1982 Anayasası m. 38/4'te, "*Suçluluğu hükmene sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.*" şeklinde düzenlenmiş olan suçsuzluk karinesi ihlal edilmiş olacaktır.

⁹⁰ Yılmaz/Apiş, s. 88, 89.

Çünkü bir kişinin bir suçu işlediği yönündeki ifade, ancak yürütülen ve yargı ile tamamlanan bir ceza muhakemesi sürecinden sonra kullanılabilir. Ceza muhakemesi süreci yargı ile tamamlanmadan, bu kapsama giren bir suç ile kapsama girmeyen başka bir suçun işlendiği hususunun tespiti mümkün değildir.⁹¹

Basit muhakemenin uygulanabilirlik alanına ilişkin incelemede değinildiği üzere, buradaki birlikteliğin kaynağı, basit muhakemenin uygulanması açısından önem arz etmemektedir. Daha açık ifadeyle, basit muhakeme kapsamında olan suç ile olmayan suçun aynı mağdura karşı işlenmiş olması dolayısıyla bir birliktelik söz konusu olabileceği gibi, aynı sanık tarafından işlenmiş olması dolayısıyla da bir birliktelik söz konusu olabilir.⁹²

Genel hükümlere göre yürütülecek bir muhakemede, bu iki suça ilişkin davanın ayrı ayrı görülmesi mümkün olduğu hâlde,⁹³ basit muhakeme açısından kanun koyucunun, bu kapsamda olan bir suç ile olmayan bir suç söz konusu olduğunda, artık basit muhakemenin uygulanamayacağını kabul etmiş olmasındaki sebebin tartışılması gerekmektedir. Öncelikle, madde gerekçesine bakıldığında, buna ilişkin bir ifadenin bulunmadığı görülmektedir. Kanaatimizce, burada iki sebebin varlığından bahsedilebilir. Birinci sebep, artık iki suçun söz konusu olması dolayısıyla dosyanın tek suça nazaran karmaşık bir hâle gel-

⁹¹ Centel/Zafer, s. 194, 195; Faruk Turhan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Asil Yayın Dağıtım, Ankara 2006, s. 111; İlhan Üzülmüş, "Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 58, 2005, s. 71; Önder Tozman, "Suçsuzluk Karinesi: Türk Hukukundaki Sonuçları", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XI, S. 3 - 4, 2007, s. 315, 316.

⁹² Değirmenci, s. 44, 45; Uzlaştırma müessesesi açısından aynı meselede, birlikte işlemenin, yalnızca bileşik suç, aynı türden fikrî içtima ve farklı türden fikrî içtima ile sınırlı olduğu dolayısıyla dar yorumlanması gerektiği yönündeki görüş için bk. Mustafa Ruhan Erdem/Ferda Eser/Pakize Pelin Özşahinli, 100 Soruda Uzlaştırma Uzlaştırmacının El Kitabı, 3. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017, s. 60.

⁹³ Çünkü bağlantı sebebiyle davaların birleştirilmesi kaide olarak mecburi/zorunlu değil, bilakis ihtiyardır. Diğer deyişle, mahkemenin, bağlantı sebebiyle davaların birleştirilmesi hususunda kaide olarak takdir yetkisi vardır. Doğan Soyaslan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 226; Yenisey/Nuhoğlu, s. 152, 153; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 549. Buna karşılık, öğretide Kızıllarslan, CMK m. 251/8 hükmünün, ceza muhakemesinin işleyişi ve yapısı dikkate alındığında, kovuşturmanın bütünlüğü ilkesinin sağlanabilmesi için son derece doğru ve olağan bir hüküm olduğunu ifade etmektedir. Bk. Kızıllarslan, s. 1946. Belirtildiği gibi, böyle bir ilke söz konusu olsa bile, birlikte işlemeyen bahsedilebilecek iki suça ilişkin dosyanın ayrı ayrı görülmesi de mümkündür.

diğinin, bu nedenle de uyuşmazlığın mutlaka genel hükümlere göre ve duruşma yapılarak çözülmesi gerektiğinin kabul edilmiş olmasıdır. Mamafih, bu sebepten kaynaklanan durum, yine dosyaların ayrı ayrı görülmesi suretiyle izale edilebilecektir. Yine bir dosyada yalnızca iki suçun bulunmasından hareketle, bu dosyanın karmaşık hâle geldiği söylenemeyecektir. İkinci sebep ise basit muhakemenin, özellikle muhakeme sonunda mahkemenin mahkûmiyet hükmü kurması hâlinde, sonuç cezadan 1/4 oranında indirim yapılacağı için sanık lehine bir müessese olduğunun düşünülmesi, bu nedenle, dosyada artık basit muhakeme kapsamında olmayan bir suçun bulunması nazarı itibara alınarak, sanık hakkında diğer suç açısından basit muhakemenin uygulanamayacağının kabul edilmiş olmasıdır. Bu durumda, basit muhakemenin, cezalandırma bakımından lehe sonuçlar doğuran bir müessese olduğu yani karma nitelikli bir müessese olduğu ileri sürülebilecektir. Bunun ise lehe uygulama açısından, keza adaletsizliklere sebep olma şeklinde sorunlara yol açacağı açıktır. Basit muhakeme kapsamında olan bir suç ile olmayan bir suçun birlikte muhakemenin konusunu oluşturması hâlinde, basit muhakemenin uygulanamamasında, 1/4 oranındaki indirim dolayısıyla yine adaletsizlikler ortaya çıkabilecektir. Şöyle ki, birlikte muhakemenin konusunu oluşturan ve basit muhakeme kapsamında olmayan suça ilişkin iddia, daha sonradan yeterli şüpheye ulaşılarak, bir iddianame ile ceza uyuşmazlığının konusu hâline gelebilir. Bu bağlamda, aynı iddianamede, işlendiği iddia edilen ve biri basit muhakeme kapsamında olup diğeri olmayan suç söz konusu olduğunda, basit muhakeme uygulanamayacak, mahkûmiyet hükmü kurulduğunda, sonuç cezadan 1/4 oranında indirim yapılması da söz konusu olmayacaktır. Buna karşılık, aynı iddianamede, işlendiği iddia edilen ve yalnızca basit muhakeme kapsamında olan suç söz konusu olduğunda, basit muhakeme uygulanabilecek, mahkûmiyet hükmü kurulduğunda ise sonuç cezadan 1/4 oranında indirim yapılacaktır. Anlaşılabileceği üzere, örneğin hüküm kurulup kesinleştikten sonra,⁹⁴ birlikte işlendiği iddia edilen ve basit muhakeme

⁹⁴ Burada, esas itibarıyla, bir ihtimal daha söz konusu olabilir. Şöyle ki, basit muhakeme kapsamında olan bir suç dolayısıyla basit muhakemenin uygulanmasına karar verilir. Henüz dosya üzerinden gerçekleştirilen yargılama devam ederken, basit muhakeme kapsamında olmayan bir suçun işlendiği iddiasını içeren bir iddianame, basit muhakeme kapsamındaki suç için yargılamayı yapan mahkemeye sunulur. İki suçun birlikte işlendiği iddia ediliyorsa mahkemenin, artık basit mu-

kapsamında olmayan bir suç söz konusu olursa birlikte işleme başta tespit edilemediği için indirim uygulanmış olacaktır. Netice itibarıyla, basit muhakeme kapsamında olan suç ile olmayan suçun birlikte işlendiğinin iddia edilmesi aynı iddianamede söz konusu olduğunda ve mahkûmiyet hükmü kurulduğunda, sonuç cezadan 1/4 oranında indirim yapılmayacak; buna karşılık, aynı durum mahkûmiyet hükmü kurulmuş olduğunda, yani sonradan tespit edildiğinde, daha doğrusu sonradan ileri sürüldüğünde sonuç cezadan 1/4 oranında indirim yapılacaktır. Bunun ise bir adaletsizliğe yol açtığı açıktır. Kanaatimizce yukarıda da işaret edildiği gibi, 1/4 oranındaki indirime ilişkin düzenlemenin yürürlükten kaldırılması gerekmektedir.

6. Sanığın Kabulünün ve Talebinin Bir Koşul Olup Olmadığı Meselesi

Sanığın kabulü, basit muhakemenin uygulanmasında bir koşul olarak yer almamaktadır.⁹⁵ Keza, asliye ceza mahkemesi tarafından basit muhakemenin uygulanmasına, talep olmaksızın, re'sen karar verilebilecektir. Nitekim basit muhakemenin uygulanmasına karar verip vermemek hususunda, mahkeme, takdir yetkisini haizdir.⁹⁶ Bununla birlikte, tarafların basit muhakemenin uygulanmasına karar verilme-

hakemeye devam edip edemeyeceği tartışılması gereken ayrı bir meseleyi ortaya çıkaracaktır. Kanaatimizce basit muhakemenin uygulanabilirlik alanına ilişkin açıklamalarda belirtildiği gibi, madem bu durum tespit edilmiştir, daha doğrusu, buna yönelik bir iddia vardır, artık muhakemenin genel hükümlere göre devam ettirilmesine karar verilmesi gerekir. Mamafih, anlaşılabileceği üzere, burada da 1/4 oranındaki indirim dolayısıyla adaletsizlik ortaya çıkabilecektir. Daha açık ifadeyle, bu durum, hüküm verilinceye kadar iddia edilmese, mahkûmiyet hükmü kurulduğunda sonuç cezadan 1/4 oranında indirim yapılacakken, hüküm verilinceye kadar iddia edilirse indirim yapılamayacaktır.

⁹⁵ Değirmenci, s. 38; Yaşar, s. 2468; Aksi yönde bk. Kezer, s. 93. Yazar, tarafların basit muhakemeyi kabul etme zorunluluklarının bulunmadığını, iki taraftan birinin istememesi hâlinde basit muhakemenin uygulanmasına karar verilemeyeceği ifade etmektedir. Bk. Kezer, s. 93. Hâlbuki mahkemenin, basit muhakemenin uygulanması yönündeki kararına sanık karşı çıkamamakta, zaten bu hususta, sanığın kabulü bir koşul olarak aranmamakta, sanık, basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen karara karşı yani ancak daha sonra ve bu karara karşı gelebilmektedir. Aynı yönde bk. Değirmenci, s. 38. Bu bağlamda, mahkemenin, basit muhakemenin uygulanması kararı verebilmesi için tarafların görüşünün alınması ve bu yönde bir düzenleme yapılması gerektiği görüşü için bk. Özen, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 973.

⁹⁶ Yurtcan, s. 723; Değirmenci, s. 38, 45; Aldemir, s. 314, 315; Kızılarlan, s. 1914; Kezer, s. 105.

sini talep etmeleri hâlinde mahkemenin bu talep hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermesi gerekmektedir. Bu noktada öğretide sanığın ve/veya sanıkla mağdurun mahkemeye birlikte başvurmaları hâlinde mahkemenin mecburi olarak basit muhakemenin uygulanmasına karar vermesinin sağlanması yönünde kanuni değişiklik yapılması gerektiği ifade edilmiştir.⁹⁷

V. BASİT MUHAKEMENİN UYGULANMASI KARARINDAN SONRA YAPILACAK İŞLEMLER

1. Mahkemece Yapılacak İşlemler

Bu başlık altında, basit muhakemenin uygulanması kararından sonra mahkemece yapılacak işlemler ele alınacaktır.

a) Tensip Zaptının Hazırlanması

Asliye ceza mahkemesi, basit muhakemenin uygulanması kararından sonra, iddianamenin sanığa, mağdura ve şikâyetçiye tebliğ edilmesine ve toplanması gereken belgelerin ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilmesine ilişkin yazışmaları içeren ara karar verecek, bu ara karar için de tensip zaptı hazırlayacaktır.⁹⁸

b) İddianamenin Sanığa, Mağdura ve Şikâyetçiye Tebliği

Basit muhakemenin uygulanması kararından sonra, iddianame, sanığa, mağdura ve şikâyetçiye tebliğ edilecektir. Tebligatta, beyan ve savunmalarının on beş gün içinde yazılı olarak bildirilmesi, duruşma yapılmaksızın da hüküm verilebileceği hususuna ilişkin şerh yer almaktadır.

c) Delillerin Toplanması

CMK m. 251/2'ye göre, mahkeme, gerekli görmesi hâlinde, toplanması gereken belgeleri, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edecektir. Esas itibarıyla, toplanması gereken belgeler varsa bunların elde edilmesi hususu, Cumhuriyet savcısı tarafından ve soruşturma evre-

⁹⁷ Kezer, s. 126.

⁹⁸ Aldemir, s. 317; Değirmenci, s. 45; Kızıarslan, s. 1947; Kezer, s. 81, 82.

sinde gerçekleştirilecektir. Belgelerde eksiklik olması yani dosyanın tekemmül etmemiş olması hâlinde, mahkemenin, maddi gerçeğe ulaşılması ilkesi dolayısıyla sahip olduğu re'sen delil elde etme yetkisini kullanarak bu eksikliği gidereceği izahtan varestedir. Bu nedenle, hükümde bu işlemin yapılacağına ayrıca ifade edilmiş olmasına gerek bulunmamaktadır.

Mahkeme tarafından yapılacak bu işlemin, kolluktan yazı ile sanığın sosyal ve ekonomik durumunun tespitini isteme veya sağlık kuruluşundan adli rapor talep etme şeklinde olabileceği ifade edilmiştir.⁹⁹ Mamafih, kurum ve kuruluş ibaresinin kullanılmış olması nedeniyle özel bilirkişilerden bilirkişi raporu düzenlenmesinin istenmesi mümkün değildir. Böyle bir eksiklik söz konusu ise yukarıda işaret edildiği gibi, hâkimin re'sen delil elde etme yetkisi çerçevesinde bunun giderilmesi mümkündür.

Önemle belirtilmelidir ki, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilecek belgelerin, sanığa/mağdura tebliğ edileceğine ilişkin bir hüküm, basit muhakemeyi düzenleyen hükümlerde yer almamaktadır. Bu durumda, örneğin, sanığın, alınan bir adli raporu bilmesi ve ona karşı savunmalarını serdedebilmesi mümkün olmayacaktır. Bunun ise savunma hakkına aykırılık teşkil ettiği açıktır. Olması gereken, eğer iddianamenin tebliğinden sonra elde edilen deliller varsa sanığın/mağdurun, bunlardan da haberdar olmasının sağlanmasıdır.

ç) Hükümün Kurulması

Mahkemece, dosya üzerinden inceleme yapıldıktan sonra, CMK m. 223/1'deki hüküm türlerinden biri ile hüküm kurulacaktır. Mahkemenin, mahkûmiyet hükmü kurması söz konusu olacak ise basit muhakemede, buna ilişkin bazı özel düzenlemeler bulunmaktadır. Şöyle ki, mahkeme, TCK m. 61 hükmünün tümünü nazarı itibara alarak cezayı belirleyecektir.¹⁰⁰ Yine TCK m. 62'ye göre takdiri nedenler

⁹⁹ Aldemir, s. 319.

¹⁰⁰ Hâlbuki seri muhakemede, TCK m. 61'in yalnızca ilk fıkrasına göre bir ceza belirlenmesi söz konusudur. CMK m. 250/4 - "(4) Cumhuriyet savcısı, Türk Ceza Kanunu'nun 61 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımını belirler".

dolayısıyla cezada indirim yapılacaksa bu da yapılarak sonuç ceza belirlenecektir.¹⁰¹ Daha sonra ise belirlenen sonuç ceza üzerinden, CMK m. 251/3'ün son cümlesine binaen, 1/4 oranında indirim yapılacaktır. Mahkemenin bu indirim bakımından takdir yetkisi bulunmamaktadır; diğer deyişle, mahkemenin mezkûr indirimi yapması mecburidir.¹⁰² Burada tartışılması gereken bir mesele de mahsup hükümlerinin uygulanması gerektiği hâllerde hükmün nasıl kurulacağıdır. Mahsup, cezanın, ceza infaz kurumunda çektirilmesi ile ilgili bir müessese olduğu için kanaatimizce öncelikle CMK m. 251/3'e göre sonuç ceza 1/4 oranında indirilecek, daha sonra ise mahsup hükümleri uygulanacaktır.¹⁰³

Mahkeme, basit muhakeme sonucunda mahkûmiyet hükmü kurduğu takdirde, hükmün içeriğini oluşturan ceza için kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya hapis cezasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması müesseselerinden birinin uygulanmasına karar vermesi mümkündür. Basit muhakeme sonucunda mahkûmiyet hükmü kurulduğu takdirde, bu müesseselerin uygulanması açısından tartışılması gereken üç husus bulunmaktadır. İlk olarak, Yargıtay kararlarında mezkûr müesseseler arasında, bunların uygulanması bakımından bir öncelik-sonralık ilişkisi bulunduğu ifade edilmiştir. Buna göre, öncelikle, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve hapis cezasının ertelenmesi müesseselerinin uygulanması denenecek, uygulanamamışsa; ancak bunlardan sonra kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar verilebilecektir.¹⁰⁴ İkinci olarak, bu müesseselerin objektif koşullarından

¹⁰¹ TCK m. 61/5 - "(5) Yukarıdaki fıkralara göre belirlenen ceza üzerinden sırasıyla ... ile takdiri indirim nedenleri uygulanarak sonuç ceza belirlenir". Aksi yönde görüş için bk. Karakehya/İnce Tunçer, s. 151.

¹⁰² Aldemir, s. 322, 332.

¹⁰³ Öğretide Kızılarıslan'ın, "Hâkim mahkûmiyet hükmünü kurarken, temel ceza ve yaptırım türlerini belirledikten sonra, 1/4 oranında indirim yapmak suretiyle nihai cezayı belirleyecektir. Bu belirlediği nihai cezaya, kanundan doğan sonuçları ve tüm lehe hükümleri ayrıca uygulayacaktır" ifadesiyle, aynı görüşte olduğu ile sürülebilir. Bk. Kızılarıslan, s. 1950, 1951.

¹⁰⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 25.09.2012 tarihli, Esas: 2012/9-7, Karar: 2012/1783 numaralı karar, "Sanık hakkında sonuç cezanın tayininden sonra hükmolunan cezanın iki yıl veya daha az süreli hapis cezası veya adli para cezası olması hâlinde, öncelikle yasal bir zorunluluk olarak 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinin 5-14. fıkralarında düzenlenmiş bulunan hükmün açıklanmasının geri bırakılması koşullarının bulunup bulunmadığı değerlendirilecek, olumsuz sonuca ulaşıldığı takdirde, cezanın kişiselleştirilmesine ilişkin 5237 sayılı Kanun'un 50 ve 51. maddeleri yönünden bir değerlendirme yapılabilecektir ..."; Yargıtay 12. Ceza Dairesi,

olan cezanın miktarının belirlenmesinde, CMK m. 251/3'e göre uygulanacak olan 1/4 oranındaki indirim yapılmadan önceki mi yoksa 1/4 oranındaki indirimden sonraki miktarın mı dikkate alınacağı belirlenmelidir. Kanaatimizce, TCK m. 49/2'de *hükmedilen*,¹⁰⁵ yine TCK m. 51/1'de *mahkûm edilen*,¹⁰⁶ CMK m. 231/5'te ise *hükmolunan*¹⁰⁷ tabiri yer aldığı için bu müesseseler için ceza miktarı koşulu belirlenirken, 1/4 oranındaki indirim yapılmadan önceki miktar dikkate alınmalıdır. Üçüncü olarak, bu müesseselerin sübjektif koşulu niteliğinde olan, örneğin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasındaki mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, basit muhakemede bir duruşma söz konusu olmadığı için tespit edilemeyecektir. Keza, hapis cezasının ertelenmesinde, benzer bir koşul olarak, sanığın, suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması, basit muhakemede, bu şekilde bir yargılama süreci olmadığı için tespit edilemeyecektir. Hakeza, kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırıma veya tedbirlere çevrilebilmesi için sanığın, duruşma/yargılama sürecindeki tutum ve davranışları nedeniyle mahkemede tekrar suç işlemeyeceği kanaatinin oluşması, basit muhakemede, bir duruşma veya yargılama süreci söz konusu olmadığı için tespit edilemeyecektir. Hâliyle bu durum da basit muhakeme açısından bir mesele teşkil etmektedir.¹⁰⁸

05.03.2012 tarihli, Esas: 2012/8513, Karar: 2012/6140 numaralı karar, "03.10.2006 tarihli oturumda emekli ve aylık geliri 650 TL olduğu tespit edilen sanık hakkında hapis cezasını erteleme lehe olduğu gözetilmeden, hürriyeti bağlayıcı cezanın adli para cezasına çevrilerek karar verilmesi ..." naklen, M. Emin Artuk/Ahmet Gökçen/M. Emin Alşahin/Kerim Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 857, dn. 111; Aynı yönde bk. Değirmenci, s. 46.

¹⁰⁵ TCK m. 49/2 - "(2) Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır."; TCK m. 50/1 - "(1) Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre; ... çevrilebilir".

¹⁰⁶ TCK m. 51/1 - "(1) İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. ...".

¹⁰⁷ CMK m. 231/5 - "(5) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. ...".

¹⁰⁸ Aynı yönde bk. Çınar, s. 64; Öztekin, "Türk Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü".

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesinin uygulanabilmesi için bir koşul olarak, CMK m. 231/6'ya göre, sanığın, müessesesinin uygulanmasını kabul etmesi gerekmektedir. Buna karşılık, basit muhakemede, bu koşul, CMK m. 231/6'da, sanık tarafından müessesesinin uygulanmasına yazılı olarak karşı çıkılmaması şeklinde ifade edilmiştir.¹⁰⁹ Bu durumda, örneğin, beraat edeceğini düşünen; fakat yine de mahkemenin kanaatini bilemeyeceği için müessesesinin uygulanması açısından herhangi bir açıklamada bulunmayan sanık hakkında da buna karşı çıkmadığı için hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilecektir.¹¹⁰ Belirtilmelidir ki, yalnızca karşı çıkmadığı için mahkemenin, hükmün açıklanmasını geri bırakılmasına karar verebilmesinin, sanığın, beraat etme hakkına aykırılık teşkil ettiği ileri sürülebilir. Çünkü genel hükümlere göre müessesesinin uygulanmasında, sanık, bunu kabul etmediğinde hüküm açıklanmakta ve dolayısıyla hüküm, istinaf kanun yoluna götürülebilmektedir. Hâlbuki müessesesinin uygulanmasına karar verildiğinde, bu karara karşı yalnızca itiraz kanun yoluna gidilebilmektedir. Öğretide aksi görüşler olsa da Yargıtay'ın, itiraz kanun yolunda sübut açısından bir inceleme yapılmadığı için hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının, yalnızca müessesesinin koşulları yönünden incelenebileceği şeklinde kararları bulunmaktadır.¹¹¹ Basit muhakeme açısından bu sorun bir ölçüde giderilmiştir. Şöyle ki, sanık, basit muhakeme sonucunda verilen karara karşı geldiğinde, mahkeme, genel hükümlere göre duruşma açmak suretiyle muhakemeyi yürütecektir. Bu durumda, artık tekrar hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilecekse CMK m. 231/6'ya göre, sanığın açık kabulü olmadan bu mümkün olmamalıdır.

¹⁰⁹ Öğretide Değirmenci'ye göre, böylelikle, hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesinin uygulanma koşulları, basit muhakeme açısından, kanun koyucu tarafından değişikliğe uğratılmış olarak yorumlanmalıdır. Bk. Değirmenci, s. 46.

¹¹⁰ Nitekim öğretide Kızıllarslan, bu hüküm dolayısıyla kanun koyucunun yaklaşımı açısından, basit muhakeme neticesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesinin asıl olduğu sonucuna ulaşıldığını ifade etmektedir. Çünkü hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilememesi için sanığın buna yazılı olarak karşı çıkması gerekmektedir. Bk. Kızıllarslan, s. 1951; Özen, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 973. Bu hususta bir eleştiri için bk. Çınar, s. 59.

¹¹¹ Cumhuriyet Şahin/Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku – II –, 10. bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 192, 193, 194, s. 193'te dn. 310.

Basit muhakemede, genel hükümlere göre hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesinde olduğu gibi, müessesenin uygulanmasının koşulu olarak sanığın kabulünün aranmasının geçerli olması gerektiği ifade edilebilir. Bununla birlikte, bu muhakemenin kendine özgü niteliği gereği, bu koşulun aranması mümkün değildir. Çünkü basit muhakemede, sanık, mahkemenin kanaatinin ne yönde oluştuğunu bilmemektedir. İyileştirme açısından mahkemenin, mahkûmiyet hükmü kurma kanaatinde olduğu hâlde, bunu sanığa tekrar bildirmesi ve böylelikle, müessesenin uygulanması açısından onun kabulünün aranması şeklinde bir düzenleme yapılabilir.¹¹² Mafih, kanaatimizce, hükme karşı gelindiğinde, mahkeme tarafından tekrar ve artık duruşmalı olarak inceleme yapılacağı için mesele çözülmüş olacaktır.

CMK m. 251/5'e göre, mahkeme, basit muhakemenin uygulanması sonucunda kurduğu hükümde, buna karşı itiraz usulü ile itirazın sonuçlarını belirtecektir. Belirtilmelidir ki, burada yine isabetli olmayan bir şekilde usul kelimesi kullanılmıştır. Ayrıca hükme karşı bir kanun yolu olarak itiraz da söz konusu değildir. Buna ilişkin aşağıda ayrıntılı açıklama yapılacaktır.

d) Mahkemenin Genel Hükümler Uyarınca Muhakemeyi Devam Ettirmesi

CMK m. 251/6'ya göre, “(6) Mahkemece gerekli görülmesi hâlinde bu madde uyarınca hüküm verinceye kadar her aşamada duruşma açmak suretiyle genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilebilir”. Kanaatimizce, hükümde, her ne kadar, mahkemenin bu hususta takdir yetkisini haiz olduğu¹¹³ anlamı, edilebilir şeklinde yüklemden hareketle, söz konusu olsa da¹¹⁴ gerekli görülmesi hâlinde muhakemenin duruşmalı olarak ve genel hükümlere göre devam ettirilmesi zorunludur. Nitekim basit muhakemenin kendisine benzetildiği sulh ceza hâkiminin ceza karar-

¹¹² Öztekin, “Türk Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü”.

¹¹³ Mahkemenin buna herhangi bir talep olmaksızın re'sen duruşma açmak suretiyle karar vermesi mümkündür. Bk. Aldemir, s. 323; Değirmenci, s. 46. Bu noktada, basit muhakemenin uygulanmasına bir kez karar verildikten sonra, sanığın, artık genel hükümlere göre bir muhakeme yürütülmesini talep etmesi mümkün değildir. Çünkü CMK m. 252/1 ve m. 252/2 ile bu imkân, sanığa, ancak basit muhakemenin uygulanmasından sonra verilecek hükme karşı gelme şeklinde tanınmıştır.

¹¹⁴ Nitekim bu yöndeki bir görüş için bk. Kezer, s. 102.

namesi ile ceza tayininde aynı durumda duruşma açılması, mahkemenin takdir yetkisini haiz olduğu anlamı çıkmayacak şekilde, bilakis mahkemenin, bu durumda mecburi olarak duruşma günü belirleyeceği şeklinde düzenlenmişti.¹¹⁵ Keza, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 408/3'te, hâkimin, duruşmasız karar vermeyi sakıncalı görmesi veya ceza kararnamesi verilmesi talebindeki hukuki nitelendirmeden farklı veya talep edilen yaptırımdan farklı bir karar vermek istemesi; ama Savcılığın talebinde direnmesi hâlinde, ceza kararnamesi ile karar verilemeyeceği ve duruşma açılacağı, hâkimin, bu hususta takdir yetkisini haiz olduğu anlamı çıkacak şekilde değil, bilakis mahkemenin, buna mecbur olduğu şeklinde ifade edilmiştir.¹¹⁶

Asliye ceza mahkemesinin, CMK m. 251/6 hükmü açısından takdir yetkisini kullanırken, ona yol gösterebilecek hususlar, sanığa isnat olunan suçun karmaşık olarak nitelendirilmiş olması, delillerin şüpheyi giderecek güçte olmaması şeklinde ifade edilebilir.¹¹⁷

VI. BASİT MUHAKEMENİN UYGULANMASI ÜZERİNE VERİLEN HÜKME KARŞI GELME

CMK m. 252/1'de, basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen hükümlere karşı itiraz edilebileceği ve süresi içinde itiraz edilmeyen hükümlerin kesinleşeceği hükmü bulunmaktadır.¹¹⁸ Madde gerek-

¹¹⁵ Yaşar, s. 2475. Mülga 1412 numaralı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun bu hususu düzenleyen 387. maddesinin başlığı, Duruşma yapılmamasının mahzurlu görülmesiydi. Madde hükmü ise "Sulh hâkimi evvel emirde duruşma yapmaksızın ceza tertibini mahzurlu görürse işin duruşması için bir gün tayin eder" şeklindeydi. Yüklemeden hareket edildiğinde, mahkemenin, bu hususta takdir yetkisini haiz olmadığı, bilakis duruşma günü tayin etmeye mecbur olduğu anlaşılmaktadır.

¹¹⁶ Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 408/3 - "(3) Ceza kararnamesi verilmesinde sakınca yoksa, hâkim savcılığın talebine uyar. Hâkim eğer duruşmasız karar vermeyi sakıncalı görüyorsa veya ceza kararnamesi verilmesi talebindeki hukuki nitelendirmeden ayrılmak veya talep edilenden başka bir müeyyide belirlemek ister, ana Savcılık talebinde direnirse, ceza kararnamesi ile karar vermez ve duruşma açar. ...". Madde hükmü için bk. Yenisey/Oktar, s. 458.

¹¹⁷ Yaşar, s. 2475; Öğretide Şahin/Göktürk, örneğin, mahkemenin, tarafların yazılı olarak sundukları beyan ve savunmaların veya talep üzerine kurum ve kuruluşlardan gelen belgelerin oluşturduğu izlenim dolayısıyla muhakemeye genel hükümlere göre devam edebileceğini ifade etmektedir. Şahin/Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku - II -, s. 210; Çınar, s. 57.

¹¹⁸ CMK m. 252/1 - "(1) 251'inci madde uyarınca verilen hükümlere karşı itiraz edilebilir. Süresi içinde itiraz edilmeyen hükümler kesinleşir"; 1412 numaralı Kanun

çesinde ise “basit yargılama usulü uygulanmak suretiyle verilen kararların itiraza tabi kararlardan olduğu ve süresi içinde itiraz edilmeyen kararların da kesinleşeceği düzenlenmektedir.” ifadeleri yer almaktadır¹¹⁹. Anlaşılabileceği üzere, mahkemenin, basit muhakemenin uygulanmasına karar vermesi için sanığın kabulü bir koşul olmadığı hâlde, sanık, daha sonradan basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen karara karşı gelebilmektedir.¹²⁰

Öncelikle ifade edilmelidir ki, m. 252’nin başlığında, her ne kadar, basit yargılama usulünde itiraz şeklinde “itiraz” tabiri kullanılmış olsa ve madde gerekçesinde, her ne kadar, basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen kararların itiraza tabi kararlardan olduğu belirtilmiş olsa da burada itiraz kanun yolu bulunmamaktadır.¹²¹ Çünkü, itiraz kanun yolu, son kararlara yani hükümlere karşı başvurulabilen bir kanun yolu değildir.¹²² Hâlbuki burada, karşı gelme üzerine uyuşmaz-

m. 389 – “Muayyen müddeti içinde aleyhine itiraz olunmayan ceza kararnameleri kat’ileşir”; Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 410/3 – “(3) Ceza kararnamesi-ne süresi içinde muhalefet etmediği takdirde, kesin hüküm niteliği kazanır”. Bk. Yenisey/Oktar, s. 461.

¹¹⁹ <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>, Erişim Tarihi: 05.06.2020.

¹²⁰ Değirmenci, s. 38; Yaşar, s. 2468; Aksi yönde bk. Kezer, s. 93.

¹²¹ Kunter, s. 1009, 1010, kn. 510; Taner, s. 365 (Buradaki itiraz, bir kanun yolu değildir demektir.); Erem, s. 568, kn. 324; Erdem/Şentürk, s. 577, dn. 11; Farklı bir mesele ile ilgili olarak serdedilmiş olsa da aynı yönde görüş için bk. Baha Kantar, Ceza Muhakemeleri Usulü İkinci Kitap Muhakeme Usulü, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1946, s. 44, dn. 27; Uğur Ersoy, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 28, S. 2, 2020, s. 869, 870. Burada, itiraz kanun yolunun kabul edildiği ifadesiyle aksi yönde görüş için bk. Değirmenci, s. 47, 49.

Bununla birlikte, kanun koyucu tarafından buradaki karşı gelme madem itiraz olarak adlandırılmış ve itiraz kanun yoluna ilişkin düzenlemelere atıfta bulunulmuştur; o hâlde, CMK m. 252’de açıkça belirtilen hususlar haricinde, itiraz kanun yoluna ilişkin düzenlemeler kıyas yoluyla CMK m. 252’deki karşı gelme açısından, örneğin karşı gelmenin süresinin belirlenmesinde, uygulanabilecektir. Bk. Öztekin, “Türk Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü”. Aksi yönde görüş için bk. Ersoy, s. 871.

¹²² Kunter, s. 1031, 1032, kn. 515. Bir an için CMK m. 268/2’deki “(2) Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; ...” hükmü dolayısıyla itiraz üzerine mahkemenin incelemeyi öncelikle kendisinin yaptığı, basit muhakemede de aynı durum söz konusu olduğu için burada da itiraz kanun yolunun bulunduğu düşünülse de itiraz kanun yolunun, son kararlara yani hükümlere karşı başvurulabilen bir kanun yolu olmadığı unutulmamalıdır. Netice itibarıyla, basit muhakeme üzerine verilen hükme karşı gelme, itiraz kanun yolu olmadığı gibi, bir kanun yolu da değildir. İtiraz kanun yolunun, son kararlara

lığı inceleyen, hükmü veren mahkemenin yine kendisi olduğu gibi,¹²³ bir ara karara değil, bir son karara yani hüküm türüne karşı gelme söz konusudur. Sonuç itibarıyla, itiraz, bir kanun yolu olma anlamı haricinde, kararlara karşı başvurulanan tüm hukuki çareleri ifade etmek noktasında bir kez daha kullanılmış olmaktadır. Kanaatimizce, burada, karşı gelme veya başvuru tabirinin kullanılması gerekmektedir.¹²⁴

Basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen karara karşı gelmede, kararın içeriğini oluşturan yaptırım bakımından herhangi bir sınırlama yoktur. Daha açık ifadeyle, sanığın veya diğer yetkililerin, mahkûmiyet hükmü haricinde bir hüküm verildiğinde buna karşı gelmeleri mümkün olduğu gibi, mahkûmiyet hükmünün içeriğini oluşturan yaptırım ne olursa olsun buna karşı gelmeleri de mümkündür. Keza, bir hüküm olmamakla birlikte, basit muhakemenin uygulanması sonucunda verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı gelinmesi de mümkündür.¹²⁵ Buna karşılık, mülga 1412 numaralı Kanun'daki sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesine karşı

yani hükümlere karşı başvurulabilen bir kanun yolu olmadığı bilgisi için bk. Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Erden Tütüncü/Altınok Willemin/Tok, s. 692, 693; Ünver/Hakeri, s. 750; Mustafa Özen, Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz Kanun Yolu, Adalet Yayınevi, Ankara 2011, s. 34, 91.

¹²³ Genel hükümlere göre muhakemeye devam edildiğinde yargılamayı gerçekleştirecek mahkemenin aynı mahkeme olması, tarafsızlık açısından mesele teşkil edecek niteliktedir. Çünkü burada hâkimin ihsası reyde bulunmuş olması söz konusudur. Bu nedenle, basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen karara karşı gelindiğinde, tekrar yargılama gerçekleştirecek mahkemenin, basit muhakemenin uygulanması kararı veren asliye ceza mahkemesinden başka bir asliye ceza mahkemesi olması gerekir. Kezer, s. 127, 128; Özen, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 974 (Öğretide Özen, düzenlemenin bu hâliyle, kanun yollarına ilişkin genel ilkelerden biri olan aktarma ilkesi ile bağdaşmadığını ve bu hâli ile karşı gelmenin etkili bir sonuç doğurmasının beklenmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Özen, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 974.); Öztekin, "Türk Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü".

¹²⁴ Karakehya, s. 638, 639; Ersoy, s. 870; Sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesi ile ilgili aynı eleştirisi için bk. Kantar, s. 45, dn. 27; Kunter, s. 1031, 1032, dn. 67. "Sistemsizlik yüzünden itiraz, hukukumuzda çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. ... Ceza Muhakemesi Kanunumuz da itirazı her zaman kanun yolu anlamına yani Beschwerde karşılığı kullanılmamıştır. Meselâ ceza kararnamesine yapılan itiraz, kabul etmeme, bir diğer söyleyişle karşı gelme anlamındadır ...". İfadeler için bk. Kunter, s. 1031, 1032, dn. 67; Buradaki itiraz tabirinin teknik anlamda bir itiraz olmadığı, basit muhakemenin uygulanması sonucunda verilen karara karşı çıkma olduğu yönünde bk. Kezer, s. 86, 87.

¹²⁵ Aldemir, s. 329, 330.

gelmede, hükmedilen yaptırım türüne göre yapılacak işlemler arasında farklılık vardı. Şöyle ki, 1412 numaralı Kanun m. 390/1'e göre, ceza kararnamesi ile hafif hapis cezasına hükmedildiğinde itiraz üzerine duruşma yapılacak, m. 390/3'e göre, ceza kararnamesi ile hafif veya ağır para cezasına veya muayyen bir meslek veya sanatın tatiline veya müsadereye yahut bunların birkaçına veya hepsine hükmedilmişse itiraz üzerine asliye mahkemesi başkanı veya hâkimi tarafından itiraz incelenecekti.¹²⁶

Karara karşı gelme üzerine, mahkemece duruşma yapılmasına ve genel hükümlere göre muhakemenin tamamlanmasına karar verilecektir. CMK m. 252/2'ye göre, taraflar gelmese bile duruşma yapılacak ve yokluklarında CMK m. 223/1'deki hüküm türlerinden biri ile hüküm kurulabilecektir. Bu hususun, taraflara gönderilecek davetiyede yazılacağı belirtilmiştir. Böylelikle, muhakemenin genel hükümlere göre tamamlanacağı belirtildiği hâlde, CMK m. 193/1'de düzenlenmiş olan ve bir kaide olan sanığın, duruşmada hazır bulunmasına bir istisna daha eklenmiştir.¹²⁷ Hakikaten mezkûr kaideye göre, kanunun ayrıktı tuttuğu hâller saklı kalmak üzere, hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılmayacaktır. Buna karşılık, basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen hükme karşı gelme sonrasında açılan duruşmada, *taraflar gelmese bile* ifadesinden hareketle, sanığın hazır bulunmasının koşul olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Hükümün mefhumu muhalifinden hareket edildiğinde, sanık, duruşmada hazır bulunursa mahkemenin artık sanığı dinlemesi gerekir.¹²⁸ Hük-

¹²⁶ Değirmenci, s. 40, 41. Öğretide Değirmenci, ceza kararnamesi ile hafif veya ağır para cezasına veya muayyen bir meslek veya sanatın tatiline veya müsadereye yahut bunların birkaçına veya hepsine hükmedilmişse itiraz üzerine asliye mahkemesi başkanı veya hâkimi tarafından duruşma açmaksızın, evrak üzerinde inceleme yapılarak itiraz hakkında karar verilmesine ilişkin düzenlemenin Anayasa Mahkemesi tarafından adil yargılanma ve savunma hakkına aykırı bulunarak iptal edildiğini; ancak iptal kararının yürürlüğe girmesinden önce, CMK yürürlüğe girdiği için kanun koyucunun ayrı bir düzenleme yapmadığını ifade etmektedir. Bk. Değirmenci, s. 40, 41.

¹²⁷ Değirmenci, s. 46; Çınar, s. 64.

¹²⁸ Kezer, s. 101. Öğretide Kezer, fazla olarak, dosya hakkında karar verilebilmesi, sanığın savunmasına bağlıysa bu takdirde, mahkemenin, sanığın zorla duruşmada hazır edilmesini isteyebileceğini ifade etmektedir. Bk. Kezer, s. 101; Aynı yönde bk. Yaşar, s. 2481. Kanaatimizce, CMK m. 252/2'de, taraflar gelmese bile yokluklarında hüküm kurulabileceği ifadesi yer aldığı, yani bu hususta yüklemden hareket edildiğinde, mahkemeye takdir yetkisi verildiği nazarı itibara alındığında, bu görüş isabetlidir.

me karşı gelme üzerine duruşma açılacak olmasına rağmen, duruşma hazırlığı işlemleri de yapılmayacaktır. Duruşma hazırlığı cümlesinden sayılabilecek tek işlem, duruşma gününü ve saatini içeren davetiye'nin taraflara tebliğ edilecek olmasıdır. Madde gerekçesinde, aynı hususa, *"Ancak, itiraz üzerine genel hükümlere göre duruşma açıldığında taraflara çıkarılacak davetiyede, duruşmaya katılmamaları hâlinde yargılamaya devam olunarak yokluklarında 223 üncü madde uyarınca hüküm kurulabileceği hususu yazılacaktır."* ifadeleriyle işaret edilmiştir. Hükümde yalnızca CMK m. 223/1'deki hüküm türlerinden birinin kurulabileceği ifadesi yer almakla birlikte, kanaatimizce, koşulları varsa yine hükmün açıklanmasının geri bırakılması, hapis cezasının ertelenmesi veya kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi müesseselerinden birinin uygulanmasına karar verilebileceği izahtan varestedir. Duruşmadan önce karşı gelmeden vazgeçilmesi hâlinde, duruşma yapılmayacak ve karşı gelmede bulunulmamış sayılacaktır. Bu durumda, basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen hükmün kesinleşmesi söz konusu olacaktır.

Mahkeme, karşı gelme üzerine karar verirken, daha önce basit muhakemenin uygulanması üzerine verdiği hüküm ve kararlarla bağılı değildir.¹²⁹ Bununla birlikte, karşı gelmenin, sanık dışındaki kişiler tarafından yapıldığı hâllerde, CMK m. 251/3'te belirtilen 1/4'lük indirim oranı korunacaktır.¹³⁰ Öğretide bir görüşe göre, kanun yollarında geçerli olan aleyhe değiştirme yasağı, buradaki karşı gelme açısından da kabul edilmiştir.¹³¹ Karşı gelmenin, sanık dışındaki kişiler tarafından yapıldığı hâllerde, 1/4'lük indirim oranının korunacağı ifade edildiğine göre, karşı gelmenin sanık tarafından yapıldığı hâllerde, bu indirim oranı evleviyetle korunacaktır.¹³² Yine karşı gelmenin sanık

¹²⁹ 1412 numaralı Kanun m. 390/2'de ve Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda, aynı yönde bir düzenleme yer almaktadır. 1412 numaralı Kanun m. 390/2 - "... Hâkim, itiraz üzerine vereceği hükümde evvelki karar ile bağılı değildir"; Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 411/4 - "(4) Muhalefetin kapsamı içinde kaldığı oranda, mahkeme hüküm verirken, ceza kararnamesindeki karar ile bağılı değildir".

¹³⁰ Değirmenci, s. 49; Kezer, s. 93; Aldemir, s. 329.

¹³¹ Yurtcan, s. 725; Değirmenci, s. 48.

¹³² Aynı yönde görüş için bk. Yurtcan, s. 725. Aksi yönde görüş için bk. Aldemir, s. 328, 333; Değirmenci, s. 48. Belirtilmelidir ki, aksi takdirde, sanık, onun hakkındaki ¼'lük indirim dolayısıyla hükme karşı gelmemesi, buna rıza göstermesi noktasında âdeta icbar edilmiş olacaktır. Bk. Centel/Zafer, s. 1029; Ersoy, s. 875.

ile birlikte sanık dışındaki kişiler tarafından da yapıldığı hâllerde, bu indirim oranının korunması söz konusu olacağı gibi, sanık dışındaki kişilerin sanık lehine veya aleyhine karşı gelmelerine bakılmaksızın da bu indirim oranı korunacaktır. Burada mesele teşkil eden bir ifade de indirimin korunmasıdır. Meselenin çözülmesi hususunda, esas itibarıyla, iki görüş ileri sürülebilir. Bir görüşe göre, indirimin korunmasından kasıt, yeniden mahkûmiyet hükmü kurulmuşsa bundan 1/4 oranında indirim yapılmasıdır. Diğer görüşe göre, daha önce kurulan mahkûmiyet hükmünden, 1/4 oranındaki indirim ile elde edilen ceza miktarı, yeniden kurulan mahkûmiyet hükmünden indirilecektir. Kanaatimizce, hükmün lafzında, CMK m. 251/3 uyarınca yapılan indirimin korunması belirtildiğine göre, yeniden kurulan mahkûmiyet hükmünden, 1/4 oranında indirim yapılacaktır.¹³³ Diğer deyişle, daha önce kurulan mahkûmiyet hükmünden, 1/4 oranında indirim yapılarak elde edilen ceza miktarı, yeniden kurulan mahkûmiyet hükmünden indirilmeyecektir.

CMK m. 252’de, basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen hükme karşı gelme, itiraz kanun yolu olmamakla birlikte, kanun koyucu, kanun yollarında geçerli olan bazı hâlleri bu karşı gelme açısından kabul etmiştir. Buna göre, re’sen istinaf incelemesi ile birlikte, davasız muhakeme olmaz ilkesinin istisnası oluşturan, hükmün, sanık lehine bozulmasının diğer sanıklara sirayeti,¹³⁴ bu karşı gelme açısından da geçerlidir.¹³⁵ CMK m. 252/3’teki ifadesi ile karşı gelme üzerine verilen hükmün sanık lehine olması hâlinde, bu hususların karşı gelmede bulunmamış olan diğer sanıklara uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da karşı gelmede bulunmuş gibi karşı gelme sonucunda verilen kararlardan yararlanacaktır.¹³⁶ Örneğin, somut olayda, bir hukuka uygun-

Aksi yönde görüş için bk. Babayiğit/Karacan, s. 898.

¹³³ Öğretide Kezer’in, sonuç cezadan, 1/4 oranındaki indirimin yine sanığa uygulanacağı ifadesiyle aynı yöndeki görüşü için bk. Kezer, s. 94.

¹³⁴ Ünver/Hakeri, s. 81.

¹³⁵ Değirmenci, s. 48; Taşkın, s. 3121; Kezer, s. 95.

¹³⁶ Aynı düzenleme, istinaf ve temyiz kanun yollarında da vardır. CMK m. 280/3 – “(3) Birinci ve ikinci fıkra uyarınca verilen kararların sanık lehine olması hâlinde, bu hususların istinaf isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da istinaf isteminde bulunmuşçasına verilen kararlardan yararlanırlar”; CMK m. 306 – “(1) Hüküm, sanık lehine bozulmuşsa ve bu hususların temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanması olanağı varsa, bu sanıklar da temyiz isteminde bulunmuşçasına hükmün bozul-

luk sebebi olarak meşru müdafaa'nın bulunduğu tespit edilerek, basit muhakemenin uygulanmasından sonra kurulan mahkûmiyet hükmü yerine, karşı gelme üzerine beraat hükmü kurulmuşsa bundan suça iştirak ettiği iddia edilen diğer sanık da yararlanacaktır.¹³⁷

CMK m. 252/5'te, karşı gelme üzerine CMK m. 252/2'ye göre duruşma yapılarak kurulan hükme karşı genel hükümlere göre kanun yoluna başvurulabileceği ifade edilmiştir. Bu durumda, örneğin, yeniden kurulan mahkûmiyet hükmüne karşı gidilebilecek kanun yolu istinaf olacaktır.¹³⁸ CMK m. 252/5'te, her ne kadar, verilen hükümlere karşı şeklinde *hükümlere* ibaresi kullanılmış olsa da mahkeme tarafından duruşma yapılarak yeniden kurulan mahkûmiyet hükmü için hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiğinde, bu karara karşı da genel hükümlere göre kanun yoluna gidilebilmelidir. Aksi takdirde, karar, herhangi bir kanun yoluna götürülmeden kesinleşmiş olacaktır. Öz bir ifadeyle, fıkra metninde geçen *hükümlere* ibaresi geniş yorumlanmalı ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı da genel hükümlere göre itiraz kanun yoluna gidilebileceği kabul edilmelidir.

CMK m. 252/6'ya göre, "(6) Birinci fıkradaki itirazın, süresinde yapılmadığı veya kanun yoluna başvuru hakkı bulunmayan tarafından yapıldığı mahkemesince değerlendirildiğinde dosya, 268 ini maddenin ikinci fıkrası uyarınca itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderilir. Mercii bu sebepler yönünden incelemesini yapar ve kararını gereği için mahkemesine gönderir." Fıkra metninde atıf yapılan CMK m. 268/2'de, kararına itiraz edilen hâkimin veya mahkemenin, itirazı yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie göndereceği hükmü bulunmaktadır. Buna göre mahkemece, karşı gelmenin süresinde¹³⁹ yapılmadığı veya karşı gelme hakkı bulunmayan tarafından yapıldığı değerlendirildiğinde, dosya, bu durumun incelenmesi üzerine CMK m. 268/3'te itiraz mercii olarak belirtilen mahkemeye gönderilecektir. Mezkûr hükme göre itiraz mercii olarak belirtilen merci, basit muhakemenin uygulanmasına asliye ceza mahkemesi karar verebileceği

masından yararlanırlar".

¹³⁷ Örnek için bk. Özen, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 921.

¹³⁸ Kezer, s. 97.

¹³⁹ Basit muhakemede duruşma yapılmadığı için karara karşı gelme süresi tefhimden değil, tebliğden itibaren başlayacaktır. Kezer, s. 88.

için asliye ceza mahkemesinin itiraz mercii olan, asliye ceza mahkemesinin yargılama çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesidir.¹⁴⁰ Asliye ceza mahkemesinin, karşı gelme üzerine bu hususta da kendisinin karar verememesinin nedeni, bu durumda, hükmün, hiçbir kanun yoluna götürülemeden kesinleşecek olmasıdır. Bu nedenle, söz konusu sebepler yönünden karşı gelmeyi ağır ceza mahkemesi inceleyecektir. Ağır ceza mahkemesi incelemesi neticesinde, karşı gelmenin hakikaten süresinde yapılmadığını veya karşı gelmeye hakkı olmayan tarafından yapıldığını tespit ettiğinde, başvuruyu reddedecektir. Bu durumda, kanaatimizce, artık hüküm kesinleşmiş olacaktır. Eğer ağır ceza mahkemesi incelemesi neticesinde, bu hususların söz konusu olmadığını tespit ederse bu durumda hükmünü tekrar incelemesi için kararını asliye ceza mahkemesine bildirecektir. Kanaatimizce, bu aşamadan sonra, CMK m. 252/2-5'te yer alan hükümler aynen geçerli olmaya devam edecektir.¹⁴¹

SONUÇ

7188 numaralı Kanun ile Türk ceza muhakemesi hukukuna dâhil edilen basit muhakeme, kovuşturma evresine ana karakterini veren duruşma devresinin bu muhakeme türünde bulunmaması sebebiyle, sanık açısından hatta daha geniş bir ifadeyle, ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşılması amacı açısından tehlikeli niteliktedir. Bu tehlikelilik, basit muhakemenin uygulanması üzerine mahkûmiyet hükmü kurulacak olursa bu hükmün içeriği hürriyeti bağlayıcı ceza da olabileceği için daha da kuvvetlenmektedir. Bu nedenle, kanaatimizce, olması gereken ceza muhakemesi hukukunda, basit muhakemeye ilişkin düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması gerekmektedir.

Basit muhakemeye ilişkin düzenlemelerin yürürlükte kalması söz konusu olacaksa basit muhakeme ile çözülebilecek ceza uyuşmazlıklarının yalnızca adli para cezasını gerektiren suçlardan kaynaklanana hasredilmesi gerekmektedir. Basit muhakemenin uygulanması üzerine mahkûmiyet hükmü kurulduğunda, sonuç cezadan 1/4 ora-

¹⁴⁰ CMK 268/3 - "(3) İtirazı incelemeye yetkili merciler aşağıda gösterilmiştir: ... c) Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi yargı çevresinde bulundukları ağır ceza mahkemesine ... aittir".

¹⁴¹ Değirmenci, s. 48.

nında indirim yapılacak olması, basit muhakemeye ilişkin hükümlerin zaman bakımından uygulanmasında, iştirak hâlinde işlenmiş ve basit muhakeme kapsamındaki bir suçun dosyanın konusunu teşkil etmesi hâlinde, dosyada yaş küçüklüğü hâlinin bulunması durumunda adaletsizlik teşkil eden sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.¹⁴² Örneğin, CMK Geçici Madde 5/1-d'ye göre, 01.01.2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş dosyalar bakımından basit muhakeme uygulanamayacağı için bu tarih itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş bir dosya hakkında basit muhakemenin uygulanmasına karar verilemeyecek, yine bu tarih itibarıyla iddianamenin değerlendirilme aşamasında olduğu bir dosya hakkında ise buna karar verilebilecektir. Her iki dosyadaki suç, basit muhakeme kapsamındaysa ve mahkemelerin mahkûmiyet hükmü kuracağı varsayılırsa birindeki hükümde 1/4 oranında indirim yapılmayacak, diğerinde ise yapılabilecektir. Keza, iştirak hâlinde işlenmiş ve basit muhakeme kapsamındaki bir suçun, dosyanın konusunu teşkil etmesi hâlinde, birden çok sanıklı dosya söz konusu olduğu için mahkemenin, sanıklardan biri hakkında basit muhakemenin uygulanmasına, diğeri hakkında genel hükümlere göre muhakemenin yürütülmesine karar verip veremeyeceği çözülmesi gereken bir meseleyi ortaya çıkaracaktır. Bu dosyaların aynı mahkemede görülecek olması hâlinde, meselenin daha kolay çözülebileceği ifade edilebilir. Şöyle ki, burada, farklı kararların önüne geçilmesi, adil yargılama yapılması ve durumları bir olan sanıklara aynı kararın verilmesi için dosyaların aynı muhakeme türüyle görülmesi gerektiği görüşü serdedilebilir. Mamafih, mahkemenin, bu iki dosyayı ayrı ayrı görmesi de mümkündür, bir ifadeyle, bu hususta takdir yetkisi bulunmaktadır. Buna göre, sanıklardan biri hakkındaki dosya için basit muhakemenin uygulanmasına karar verilip, diğeri hakkındaki dosya için muhakeme, genel hükümlere göre yürütülebilir. Söz konusu dosyaların ayrı mahkemelerde görülecek olması hâlinde, eğer birleştirme kararı da alınmamışsa bu durumda, tabii olarak, mahkemelerden biri basit muhakemenin uygulanmasına karar verebilecek, diğeri ise muhakemeyi genel hükümlere göre yürütebilecektir. Daha açık ifadeyle, burada, mahkemelerin aynı doğrultuda hareket etmeleri hususunda onları icbar edici bir düzenleme bulunmamaktadır.¹⁴³ Netice itibarıyla,

¹⁴² Öztekin, "Türk Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü".

¹⁴³ Centel/Zafer, s. 1025, 1026; Kezer, s. 91, 92. Öğretide Kezer'in, bir dosyada tek bir

basit muhakemenin uygulanmasına karar verilip, mahkûmiyet hükmü kurulduğunda da 1/4 oranındaki indirim sanıklardan biri hakkında uygulanabilecek, muhakeme genel hükümlere göre yürütüldüğünde ise bu indirim uygulanamayacaktır.¹⁴⁴ Kanaatimizce, basit muhakeme açısından kabul edilen ve örneklerle açıklandığı üzere adaletsizlik teşkil eden sonuçlar ortaya çıkaran 1/4 oranındaki indirime ilişkin düzenlemenin yürürlükten kaldırılması gerekmektedir.

CMK m. 251/6'da "(6) Mahkemece gerekli görülmesi hâlinde bu madde uyarınca hüküm verinceye kadar her aşamada duruşma açmak suretiyle genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilebilir." hükmü yer almaktadır. Edilebilir şeklindeki yüklem dolayısıyla hükümden, mahkemenin bu hususta takdir yetkisini haiz olduğu anlamı çıkarılabilecek olsa da gerekli görülmesi hâlinde muhakemenin duruşmalı olarak ve genel hükümlere göre yürütülmesinin mecburi değilse de zorunlu olduğu kabul edilmeli ve uygulama bu doğrultuda olmalıdır. Bununla birlikte, kanun koyucu tarafından, mülga 1412 numaralı Kanun'daki sulh ceza hâkiminin ceza kararnamesi ile ceza tayininde, keza, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 408/3'te olduğu gibi, mahkemenin buna mecbur olduğu yönünde bir değişiklik yapılmalıdır.

Asliye ceza mahkemesinin basit muhakemenin uygulanmasına karar verebilmesi için sanığın kabulü bir koşul olmamakla birlikte, sanığın, basit muhakemenin uygulanması üzerine hüküm kurulduktan sonra bu hükme karşı gelmesi mümkündür. Belirtilmelidir ki, CMK m. 252'nin başlığında, madde metninde ve madde gerekçesinde itiraz tabiri kullanılmış olsa da burada itiraz kanun yolu bulunmamaktadır. Çünkü bir son karara yani hükme karşı gelmesi söz konusudur. Bu nedenle, burada, karşı gelme veya başvuru tabirinin kullanılması daha isabetli olacaktır. Karşı gelme üzerine genel hükümlere göre duruşma açılarak muhakemeye devam edilecek, asliye ceza mahkemesi, önceki hükmüyle ve kararlarıyla bağlı olmaksızın, yeni bir hüküm kuracak-

muhakeme türünün uygulanması, yani birden çok sanıklı dosyada tüm sanıklar yönünden ya basit muhakemenin uygulanmasına karar verilmesi veya muhakemenin genel hükümlere göre yürütülmesi gerektiği ifadelerinin pozitif hukuk dayanağı bulunmamaktadır. Mezkûr ifadeler için bk. Kezer, s. 91, 92.

¹⁴⁴ Nitekim öğretide Kezer de aynı dosyada sanıklardan her biri için farklı muhakeme türleri yoluyla karar verilmesinin, adil yargılanma hakkına açıkça aykırı olacağını, sanıklar hakkında farklı kararlara, farklı yaptırımlara yol açacağını ifade etmiştir. Kezer, s. 91, 92.

tır. CMK m. 252/5'e göre, bu hükme karşı genel hükümlere göre kanun yoluna başvurulabilecektir. Burada, her ne kadar, *hükümlere* tabiri kullanılmış olsa da mahkeme tarafından duruşma yapılarak yeniden kurulan mahkûmiyet hükmü için hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiğinde, bu karara karşı da genel hükümlere göre kanun yoluna gidilebilecektir.

Kaynakça

Kitaplar

- Akbulut Berrin, Türk Ceza Kanunu ile Kabahatler Kanununun Genel Hükümlerinin Yaptırım Hükümleri Dışında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, II. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- Aldemir Hüsnü, Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri (CMK madde 250 – 251 – 252), 2. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Artuk M. Emin/Gökçen Ahmet/Alşahin M. Emin/Çakır Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Birtek Fatih, Tamamı Örnek Olaylarla Açıklanmış Ceza Hukuku (Genel Hükümler) Temel Bilgiler, 6. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- Centel Nur/Zafer Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2020.
- Cin Halil/Akyılmaz Gül, Türk Hukuk Tarihi, 12. baskı, Sayram Yayınları, Konya 2020.
- Demirbaş Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 15. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Doğru Osman/Nalbant Atilla, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar 1. Cilt (İHAS 2, 3, 4, 5, 6 ve 7. maddeler), Avrupa Konseyi ve T.C. Yargıtay Başkanlığı, Ankara 2012.
- Erdem Mustafa Ruhan/Eser Ferda/Özşahinli Pakize Pelin, 100 Soruda Uzlaştırma Uzlaştırmacının El Kitabı, 3. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017.
- Erem Faruk, Ceza Usulü Hukuku, 5. bası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1978.
- Gökçen Ahmet/Alşahin Mehmet Emin/Çakır Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku – I –, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.
- Gözler Kemal, Hukuka Giriş, 14. baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2017.
- Gözübüyük A. Şeref/Gölcüklü Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi, 10. bası, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2013.
- Gündoğdu Raşit/Adıgüzel Niyazi/Önal Ebul Faruk, Kâmûs-ı Türkî Şemseddin Sami, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Hafızoğulları Zeki/Özen Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. baskı, US-A Yayıncılık, Ankara 2019.

- Hocaeminefendizâde Ali Haydar Efendi, Dürerü'l Hukkâm Şerhu Mecelleti'l-Ahkâm, C. 4 Şerhu Kitâbî's-Sulh Ve'l-İbrâ, Çev. Gündoğdu Raşit/Erdem Osman, Gül Neşriyat, İstanbul t.b.
- İçel Kayıhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yenilenmiş 5. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2018.
- İnceoğlu Sibel, Adil Yargılanma Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 4, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, Ankara 2018.
- Kantar Baha, Ceza Muhakemeleri Usulü İkinci Kitap Muhakeme Usulü, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1946.
- Karakehya Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. baskı, Nisan Kitabevi, Eskişehir 2019.
- Karakehya Hakan/İnce Tunçer Asuman, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.
- Kaymaz Seydi/Gökcan Hasan Tahsin, Uzlaşma ve Önödeme, 2. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007.
- Kezer Ahmet, 30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.
- Koca Mahmut/Üzülmez İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Kunter Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 1989.
- Mahmutoğlu Fatih Selami, Kabahatleri Suç Olmaktan Çıkarma Eğilimi ve Düzene Aykırılıklar Hukukunda (İdari Ceza Hukukunda) Yaptırım Rejimi, Kazancı Kitap Ticaret, İstanbul 1995.
- Mahmutoğlu Fatih Selami/Karadeniz Serra, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi, Beta Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Meriç Cemil, Bu Ülke, 24. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.
- Mole Nuala/Harby Catharina, Adil Yargılanma Hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, Avrupa Konseyi Yayınları, Almanya 2001.
- Özbek Veli Özer/Doğan Koray/Bacaksız Pınar, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Özen Mustafa, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 5. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Özen Mustafa, Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz Kanun Yolu, Adalet Yayınevi, Ankara 2011.
- Özgenç İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Öztürk Bahri/Erdem Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 20. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Öztürk Bahri/Tezcan Durmuş/Erdem Mustafa Ruhan/Sırma Gezer Özge/Saygılar Kırıt Yasemin F./Alan Akcan Esra/Özaydın Özdem/Erden Tütüncü Efser/Altınok Villemin Derya/Tok Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Editör: Öztürk Bahri, 14. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.

- Soyaslan Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2020.
- Şahin Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005.
- Şahin Cumhuriyet/Göktürk Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku -I-, 11. bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Şahin Cumhuriyet/Göktürk Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku - II -, 10. bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Şenol Cem, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Etkin Soruşturma Yüklümlülüğü (CMK m. 172/3), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Taner M. Tahir, Ceza Muhakemeleri Usulü, 2. bası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Duygu Matbaası, İstanbul 1950.
- Toroslu Nevzat/Feyzioğlu Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 20. baskı, Savaş Yayınları, Ankara 2020.
- Toroslu Nevzat/Toroslu Haluk, Ceza Hukuku Genel Kısım, 25. baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2019.
- Tosun Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, C. I: Genel Kısım, 3. bası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1981.
- Tosun Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Muhakemenin Yürüyüşü, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1973.
- Turhan Faruk, Ceza Muhakemesi Hukuku, Asil Yayın Dağıtım, Ankara 2006.
- Ünver Yener/Hakeri Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 17. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Yaşar Osman, Açıklamalı ve İçtihatlı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (Ceza Yargılama Yasası), C. 3, Yetkin Yayınları, Ankara 1998.
- Yenisey Feridun, Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku Hazırlık Soruşturması ve Polis, 2. bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 1991.
- Yenisey Feridun/Nuhoglu Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Yenisey Feridun/Oktar Salih, 1 Şubat 1877 tarihli Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO), 2. bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2015.
- Yılmaz Ejder, Adli Yazı ve Yazışma Usulleri Ders Kitabı, 3. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2010.
- Yurtcan Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 16. bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.
- Zafer Hamide, Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75, 7. baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2019.

Tezler

- Baykal Mine Güliz, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.
- Ertem Burcu, Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007.

Makaleler

- Babayiğit Beşir/Karacan Abdullah Enes, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. İbrahim Dülger’in Anısına Armağan, C. 8, S. 16, 2020, ss. 851-907.
- Bayraktar Köksal, “Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 50, S. 1 - 4, 1984, ss. 197 - 212.
- Bekar Elif, “Kabahatler Kanunu’nun Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Prof. Dr. İl Han Özay’a Armağan, C. LXIX, S. 1 - 2, 2011, ss. 1033 - 1050.
- Değirmenci Olgun, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m. 251-252)”, *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, C. 15, S. 161, Ocak 2020, ss. 36 - 51.
- Donay Süheyl, “İdarenin Ceza Verme Yetkisi Konusunda Anayasa Mahkemesinin Bir Kararı Üzerine Düşünceler”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 37, S. 1 - 4, 1971, ss. 411 - 427.
- Erdem Mustafa Ruhan/Şentürk Candide, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl: 14, S. 41, Aralık 2019, ss. 573 - 601.
- Erdinç Burcu, “İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2012/2, ss. 239 - 276.
- Ersoy, Uğur, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 28, S. 2, 2020, ss. 857-885.
- Evren Çınar Can, “Kabahatlerde Kanunilik İlkesi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Prof. Dr. İl Han Özay’a Armağan, C. LXIX, S. 1 - 2, 2011, ss. 967 - 1001.
- İçel Kayıhan, “İdari Ceza Hukuku ve Kabahatleri Suç Olmaktan Çıkarma Eğilimi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 50, S. 1 - 4, 1984, ss. 117 - 131.
- Kaşka Hakan, “Türk Muhakeme ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Kavramı ile Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Kovuşturma Kavramı”, *Nevşehir Barosu Dergisi*, (Yayın için belgesi var.).
- Kızılarıslan Hakan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 183-184, Kasım - Aralık 2019, ss. 1885 - 1960.
- Özen Muharrem, “7188 sayılı Kanun’la Değişen Yeni Bir Kurum Olarak Basit Yargılama Usulü”, *Ankara Batı Adliyesi Dergisi*, Y. 2, S. 3, Ocak-Haziran 2020, ss. 24-27.
- Sütçü Nezih, “Seri ve Basit Yargılama Usullerine İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, *Bursa Barosu Dergisi*, Yıl: 44, S. 110, Ekim Kasım Aralık 2019, ss. 52 - 61.
- Taşkın Şaban Cankat, “7188 sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu’na Getirilen “Basit Yargılama Usulü” Hakkında Tespit ve Değerlendirmeler”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 1, Nisan 2020, ss. 3105 - 3126.
- Tozman Önder, “Suçsuzluk Karinesi: Türk Hukukundaki Sonuçları”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XI, S. 3-4, 2007, ss. 315 - 353.

- Üzülmez İlhan, "Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 58, 2005, ss. 41 – 72.
- Yılmaz Ejder, "Usul Ekonomisi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 57, S. 1, 2008, ss. 243 – 274.
- Yılmaz Zahit/Apiş Özge, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 26, S. 1, Haziran 2020, ss. 62-106.

Tebliğler

- Balcı Murat, "Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri Işığında Seri ve Basit Muhakeme Usulü", 10 Şubat 2020 Pazartesi Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında Tebliğler, Editörler: Balcı Murat/Oruç Ömeroğlu Handan/Şık Hüseyin/Aydın Hüseyin/Çakıroğlu Destan/Özeroğlu Alev/Çakıroğlu Şölen, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, ss. 67-80.
- Çınar Ali Rıza, "Basit Yargılama Usulü", 10 Şubat 2020 Pazartesi Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında Tebliğler, Editörler: Balcı Murat/Oruç Ömeroğlu Handan/Şık Hüseyin/Aydın Hüseyin/Çakıroğlu Destan/Özeroğlu Alev/Çakıroğlu Şölen, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, ss. 55-65.

Mahkeme Kararları

- Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, Başvuru Nu: 2013/664, Karar Tarihi: 17.09.2013, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/664>, Erişim Tarihi: 20.03.2020.
- <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2020/33?EsasNo=2020%2F16&KararAramaRaporu=1> (Anayasa Mahkemesi'nin 25.06.2020 tarihli ve Esas: 2020/16, Karar: 2020/33 numaralı kararı), Erişim Tarihi: 07.02.2021.
- <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-2852538-3141908> (İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin Tarih: 17.09.2009, Başvuru Nu: 10249/03 şeklindeki Scoppola/İtalya kararı), Erişim Tarihi: 07.02.2021.
- Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 28.09.2020 tarihli ve Esas: 2020/1515, Karar: 2020/11589 numaralı karar.
- Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 21.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/2938, Karar: 2020/20209 numaralı karar.
- Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 21.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/3239, Karar: 2020/20275 numaralı karar.
- Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 22.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/2335, Karar: 2020/20459 numaralı karar.
- Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 22.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/2952, Karar: 2020/20460 numaralı karar.
- Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 22.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/2883, Karar: 2020/20456 numaralı karar.
- Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 22.12.2020 tarihli ve Esas: 2020/4620, Karar: 2020/20491 numaralı karar.

Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 22.12.2020 tarihli ve Esas: 2019/49, Karar: 2020/20425 numaralı karar.

Çalışmadaki Yargıtay kararlarına, Legalbank Programından ulaşılmıştır. Erişim Tarihi: 07.02.2021.

İnternet Kaynakları

Öztekin Alp, “Türk Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü”, <https://www.hukukihaber.net/turk-ceza-muhakemesinde-basit-yargilama-usulu-makale,7128.html>, Erişim Tarihi: 06.06.2020.

Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Stratejisi, Mayıs 2019, http://www.edb.adalet.gov.tr/mevzuatlar/yrs_tr.pdf, Erişim Tarihi: 09.04.2020.

<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>, Erişim Tarihi: 17.03.2020.

<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>, Erişim Tarihi: 18.03.2020.

<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=256570&pkanunnumarasi=7188>, Erişim Tarihi: 05.06.2020.

<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/54370cd3-0c43-4bd5-93b6-36ac3095473d.pdf>, Erişim Tarihi: 28.03.2020.

<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 18.03.2020.

